ὁ ὤν

BISERICA

ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Jurnal Periodicu Eclesiasticu

ANUL VII — No 1-6 VII 1883

IANUARIE.

TABELA MATERIEĬ

BUCURESCI
TIPOGRAFIA CARȚILOR BISERICESCI
34, Strada Principatele-Unite, 34
1883.

BIBLIOTECA
SECȚIA ISTORIE
www.dacoromanica.ro

ANUL VII. BUCURESCI, IANUARIE 1883 No. 1.

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

JURNALŬ PERIODICŬ ECLESIASTICŬ

APARE O DATA PE LUNA

„Predică cuvêntul"

IUBIȚĬ PREOȚĬ ȘI CREȘTINĬ

Plinĭ de recunoșcință pentru încurajarea ce de la prima apariţiune aţĭ datŭ acestuĭ ḑiarŭ, eminamente bisericescŭ, membriĭ comitetuluĭ redactorŭ se simtŭ fericiţĭ de a vĕ anunţa continuarea luĭ și în anul 1883, séŭ anul VII-lea al edităreĭ.

Materiele ce se vor însera vor fi tot în limitele programuluĭ St. Sinodŭ, variindŭ din ce în ce maĭ multŭ cu çestiunĭ de actualitate, privitóre la interesul Bisericeĭ și al cleruluĭ.

Nu ne îndoim că în interesul îmbogățireĭ literatureĭ bisericeșcĭ cu diferite materiĭ relative la cunoșcințele ce trebue să aibă unŭ preotŭ, precum și orĭ și ce creștinŭ în genere, vom avea și în decursul acestuĭ anŭ concursul iubitorilor de lumină preoțĭ și creștinĭ.

Și credința nóstră în acésta este cu atâta maĭ mare, cu câtŭ constatăm cu mare mulțĕmire, că clerul în genere a începutŭ a se interesa și însușĭ, căutândŭ și propunêndŭ mijlóce de inbunătățire din

www.dacoromanica.ro

maĭ multe puncte de vedere: intelectuală, morală şi materială, — aceia ce se constată prin congresul preoţilor ţinutŭ la finele luneĭ Noemvrie, prin reinceperea ḑiaruluĭ „Orthodoxul“, precum şi prin infiinţarea unuĭ noŭ ḑiarŭ eclesiastic intitulatŭ „Biserica Română“.

Biserica nóstra are necesitate de multe înbunătăţirĭ, şi prin urmare şi de a fi susţinută din maĭ multe laturĭ ale séle.

Fie dar, ca Dumneḑeŭ să bine-cuvinteze ostenenelele tuturor celor ce lucréză şi susţin interesele Sânteĭ nóstre Bisericĭ şi a naţiuneĭ române. Iar Dumneḑeul păceĭ, al dragosteĭ şi al îndurăreĭ, dupre cum se exprimă Sântul Apostol, să ne dea nouă tuturor una să gândimŭ şi să lucrăm—folosul şi prosperitatea Bisericeĭ şi a naţiuneĭ.

Preşedinte Comitetuluĭ

† Archiereul Silvestru B. Piteşténu.

www.dacoromanica.ro

Inalt Prea Sfinţite Stăpâne!

Prea Sfinţiţilor Părinţi!

şi

Domnule Ministre!

De mult mi am pus eŭ acéstă întrebare: pentru ce tóte naţiunile, fie barbare, fie civilizate, tot-dé-una aŭ avut şi aŭ o Religiune, o Biserică, un clerŭ, séŭ o clasă de ómenĭ puşĭ în serviciul religiuniĭ? Şi étă ce convincţiune am dobândit. Omul, pentru ca să pótă trăi în societate, ca fiinţă raţională şi liberă, şi ca societatea omenéscă să prospereze şi să procure fie-căruĭ membru al eĭ o parte din acea prosperitate comuna, are trebuinţă maĭ ântêiŭ de tóte a fi pus în legătură morală cu Creatoriul sĕŭ, Dumneḑeu, de la carele el să se inspire în curgerea vieţeí, şi cu a căruia voinţă şi legĭ eterne el să conformeze lucrarile sale omeneşcĭ, aşa ca el să presinte în sine dupre putinţa sa kipul şi asemĕnarea luĭ Dumneḑeŭ pe pământ. Cu alte cuvinte: In omŭ trebue să se desvolte maĭ ântêiŭ de tóte simţul religios şi conşciinţa morală, carea să pótă dirige la bine voinţa şi lucrarea omuluı în viaţa sa şi sa-lu ferészcă de rele, care duc la perḑére şi individul şi societatea. De aceea o dată cu societatea s'a instituit şi Biserica, ca depositară a învĕţămêntuluĭ religios şi moral, precum şi clerul, ca dascălu, cariĭ să propage şi să disvolte în societate simţul religios şi principiele morale, de care societatea are trebuinţă pentru desvoltarea şi prosperarea sa.

Etă dar, mi am ḑis, care este rolul Bisericeĭ şi al servitorilor eĭ în societatea: Dascălia în sfera religiuniĭ şi a moraleĭ. Éta pentru ce Domnul Christos a ḑis Apostolilor: Voĭ sûnteţı lumina lumeĭ, voı sûnteţĭ sarea pământuluĭ. Uude nu'ĭ lumină, totul se întunécă; unde nu-ĭ sare, acolo vine putrejunea.

Toţĭ ómeniĭ genialĭ, toţĭ organisătoriĭ şi reformatoriĭ societăţilor omineşcĭ aŭ recunoscut, că omenirea nu póte prospera altfeliŭ, de cât avênd de basă a activităţiı sale credinţa în Dumneḑeire, credinţa în nemurirea sufletuluĭ şi în viaţa eternă după mórtea corpuluĭ; că după mórte fiecare omŭ are să dea sémă creatoriuluĭ sĕŭ despre faptele, ce

www.dacoromanica.ro

a sevêrşit în viaţa actuală; că faptele omenescĭ trebue să fie conforme cu voinţa şi cu legile stabilite de creatorŭ în natură. Pe aceste credinţı se bazază legile şi instituţiunile cele binefăcătóre ale societăţıı. Fără dênsele nu este în stare nimene a guverna omenirea; ea devine selbatică şi feroce, perde tipul şi asemĕnarea luĭ Dumneḑeŭ. Acéstă convingere a tuturor ómenilor profund-cugetătorĭ este şi a fost totdé-una aşa de puternică, că eĭ n'aŭ încetat a susţinea cu tóte puterile lor prestigiul Religiuneĭ şi al moraleĭ. Aşa Domnitoriĭ, cât şi particulariĭ aŭ înfiinţat pretutindinea Bisericĭ, leaŭ înḑestrat cu mijlóce materiale, pentru a înlesni cât se póte maı mult propagarea adevĕrurilor religióse şi morale. Aŭ înfiinţat Monastirı, ca centrurı de cultura religiósă şi morală, unde necontenit să se pótă forma dascăliĭ, carıı să propage Religiunea şi morala. S'aŭ sirguit a râdica şi susţinea prestigiul cleruluĭ, ca el, cât maĭ neîmpedecat şi maı cu drag să pótă împlini gréua misiune de predicătoriŭ al religiuneĭ şi moraleı. Şi în adeverŭ, Biserica pretutindinea a fost un puternic motorŭ al civilisaţiunıı şi desvoltareĭ omenireĭ, maĭ cu sémă în statele chreştine.

Tot de acéstă socotinţă aŭ fost şi Româniĭ, dela mare până la micŭ, în tóte epocele esistenţeĭ nóstre naţionale. Cele maĭ vekĭ, maĭ numeróse şi maĭ însemnate monumente naţionale ale nóstre sûnt Monastirile şi Bisericele. Nu este nicĭ unŭ locŭ, în care sûnt grupaţĭ Româniĭ, fie oraş, fie sat, fie un cătun kiar mic, unde să nu se înalţe una séŭ maĭ multe Bisericĭ cu cele de trebuinţă pentru serviciul religios. Domniĭ, boeriĭ, neguţătoriĭ, moşneniĭ, ţĕraniĭ muncitorĭ, toţĭ pare că s'au întrecut a şĭ pune obolul lor în serviciul Dumneḑeireĭ pentru binele omenireĭ. Prin credinţa lor religiósă, propagată de Biserică, s'aŭ inspirat eĭ în faptele lor eroice, şi în suportarea grelelor ispite, nenorocirı şi primejdiı, ce aŭ cursŭ multe secule asupra naţiuniĭ nóstre. La eĭ ideea de naţionalitate a fost contopită cu Religiunea. Monastirile cu deosebire aŭ fost iubite şi respectate de toţĭ. Eĭ acolo căpătaŭ nóue forţe morale întru suportarea nevoilor şi greutăţilor. Ele mult timp aŭ fost la noĭ scóle de pietatea şi morala chreştină. Ele ne aŭ dat păstoriĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ aĭ bisericeı: Mitropoliţiĭ şi Episcopiĭ, cariĭ maĭ tot-dé-una aŭ fost modele de virtuţĭ chreştineşcĭ; ba uniĭ dintre dênşiĭ s'aŭ destins kiar şi prin cultură intelectuală, şi s'aŭ făcut motoriĭ cultureĭ nóstre naţionale. Acéstă mare basă morală a societăţıı — credinţa religiósă, cu carea s'a ilustrat ţéra nóstră şi strămoşiĭ noştri, esistă şi astaḑĭ în convingerea mareı majorităţĭ a poporuluĭ nostru în tóte clasele. Dovada avem, că şi acum, caşi în trecut videm necontenit rădicânduse templurĭ frumóse, la care cu plăcere contribue toţĭ dela mare până la micŭ, şi prin oraşe şi prin sate. Dar ceea ce ne lipseşce este dăscălia bisericéscă, adică predica Religiuneĭ şi viaţa conformă cu principiele morale ale religiuniĭ chreştine, maĭ ântêiu de tóte în clerŭ; căcĭ el trebue

www.dacoromanica.ro

să fie în acéstă privire *lumina lumeĭ si sarea pămêntuluĭ*. Acéstă lipsă este cu atâta maĭ vĕdită, cu cât în timpul nostru ideele subversive ale unor nenorocite doctrine nóue şi inumane capetă pe tótă ḑiua maĭ mult tĕrêmŭ în ţĕrile cele culte, şi de acolo, fără nicĭ o trebuinţă a societăţiĭ nóstre, se furişéză şi la noĭ, şi acaperéză minţile şi inimele, maĭ ales ale tinerimeĭ neesperiente, carea fireşce este iubitóre de novisme.

In acéstă posiţiune ameninţĕtóre, nu este destul, ca clerul nostru să stea în posiţiunea sa clironomisită din trecut, de a urma numaĭ prescripţiunile pentru sĕvêrşirea cultuluĭ divinŭ prin Bisericĭ, şi apoĭ a'şĭ căuta de ale sale propriĭ interese. Clerul românŭ trebue să aibă convingerea, că maĭ ântêiŭ de tóte el este urmaşŭ al Apostolilor, el, ca şi dênşiĭ, trebue să predice Religiunea în scólă, în Biserică, în adunările particulare, să o apere, să mustre, să dojenéscă, cum ḑice Apostolul, pre ceĭ neînţelepţĭ cu vreme şi fără de vreme, şi în totŭ locul, şi să dea în viaţa şi faptele sale esemplu pre cât de devotament religios, pre atâta şi de înalte moralitate evangelică, că vĕḑênd ómeniĭ faptele luĭ cele bune să măréscă pre Tatăl cerescu, precum ḑice Sânta Evangelie, şi să se îndemne şi eĭ a urma esemplul cel bunŭ.

Se înţelege, că preotul, ca să pótă sta cu demnitate pe acéstă înaltă tréptă a posiţiuniĭ luĭ, înaltă şi primejdiósă, trebue să fie cu multă îngrijire preparat, instruit şi educat. Trebue să fie, cum ḑice Apostolul, înarmat cu tóte armele luĭ Dumneḑeŭ, cu alte cuvinte — îĭ trebue o mare cultură intelectuală şi morală, cu deosebire theologică şi disciplinară. De aceea videm în tóte Statele chreştine civilizate, alăturea cu alte institute de educaţie şi instrucţie, scóle şi institute theologice, sub deosebite numirĭ, pentru instruirea şi educarea specială a cleruluĭ.

Acéstă mare trebuinţă de o îngrijită cultură a cleruluĭ se va face şi maĭ simţită, când ne vom strămuta cu gândirea în mijlocul poporuluĭ muncitoriŭ, a poporuluĭ, carele este temelia ţĕreĭ. Acest bunŭ poporŭ, fiind din pruncie şi până la mórte ocupat cu munca, pentru chrana sa şi pentru a tuturor claselor societăţiĭ, el nu are timp, când să se ocupe cu cultura sa spirituală, afară de Duminicĭ şi sĕrbătorĭ, când se duce la Biserică. Biserica dar este scóla luĭ; acolo trebue să i se dea luĭ lecţiele trebuitóre, pentru cultura luĭ spirituală, acolo trebue să i se innobileze sufletul şi inima; să i se comunice provisiunea necesară de cunoşcinţĭ şi sentimente, pentru îmbărbătarea luĭ, pentru apărarea luĭ de ispite, pentru domolirea pasiunilor sĕlbatice, pentru regularea vieţeĭ luĭ şi păzirea de viţiĭ. Preotul trebue să fie conductorul moral, pedagogul educătoriŭ şi învĕţĕtoriŭ al poporuluĭ. Fără acéstă făclie aprinsă în întunericul ignoranţeĭ şi al inmoralităţiĭ, ce înfăşură şi înăbuşesce spiritul şi sufletul poporuluĭ de jos, el devine uşor prada viţiilor; relele deprinderĭ şi lipsa de principiĭ sănĕtóse îl împing la destrămărĭ şi la crime, care sgudue intrégа societate.

www.dacoromanica.ro

Trebuinţa de o cultură maĭ mare a cleruluĭ în timpul modernŭ s'a simţit de mult timp şi în ţéra nóstră. De aceea s'aŭ înfiinţat în tóte eparchiele câte o scólă pentru cultura cleruluĭ, unele maĭ timpuriŭ, altele maĭ târḑiŭ, şi prin legĭ s'a oprit a se râdica la trépta preoţieĭ alte persóne, afară de ceĭ, ce vor fi sĕvêrşit cursurile seminariale. Dar o mărturisesc cu durere mare, că seminariele nóstre, afară de micĭ esceptiunĭ, care trebue să le socotim ca fenomene extraordinare, n'aŭ dat încă ródele aşteptate de la ele. Eleviĭ, ce esŭ din ele, sûnt lipsiţi de cunoscinţĭ, sûnt ne desvoltaţi intelectualminte şi moralminte, sûnt maĭ de tot nepreparaţĭ pentru marea servire a conducereĭ spirituale a parochienilor; fără cunoscinţa Sânteĭ Scripturĭ, şi a canónelor, fără sentimente religióse, fără devotamentul apostolic de a servi mântuireĭ fraţilor lor, fără cunoşciinţă de marile datorinţĭ morale, ce iea asuprăşĭ un preot înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi a ómenilor. Aceştĭ preoţĭ seminariştĭ nu duc cu sine la parochiele lor, de cât facultatea de a sĕvêrşi cultul divin Duminicele şi Sĕrbătorile şi cele-l'alte orânduele biserice şcĭ, cu care tradiţional sûnt deprinşi buniĭ chreştinĭ Românĭ. Adică, tot aceea ce făceaŭ şi preoţiĭ neseminariştĭ maĭ dinainte. Inima şi inteligenţa poporuluĭ stă încă necultivată, ca un pământ înţelenit, ce aştéptă plugul şi sĕmênţa cea nobilă, ca ea să rodéscă spice frumóse în locŭ de burenĭ.

Causele, pentru care nu se ivescŭ la noĭ încă lucrătorĭ în via Domnuluĭ, ca să mĕ esprim cu cuvintele Sânteĭ Scripturĭ, sûnt maĭ multe; dar acum mĕ voiŭ mărgini numaĭ la una, carea o cred principală; ea este, că noĭ nu avem încă prin seminariĭ, afară dóră de pre amicĭ esceptiunĭ, nu avem, ḑic, profesorĭ, cariĭ să pótă forma bunĭ şi devotaţĭ păstorĭ aĭ turmeĭ luĭ Christos. Nu poţĭ să ceĭ de la elevĭ maĭ mult, de cât eĭ aŭ dobândit de la învĕţĕtoriĭ lor; căcĭ, precum ḑice Sânta Evangelie, ajunge uceniculuĭ să fie ca dascălul sĕŭ. Profesoriĭ noştri prin seminariĭ sûnt cea maĭ mare parte recrutaţĭ dintre eleviĭ altor scóle secundare din ţéră; eĭ póte că nicĭ aŭ gândit vre o dată, că aŭ să lucreze pentru a da ţĕreĭ bunĭ păstorĭ spiritualĭ, nicĭ la mijlócele cu care se póte ajunge acésta. Profesoriĭ aceştia nu se ţin datorĭ, de multe orĭ, nicĭ a da esemple bune prin viaţa lor, nicĭ a respecta Biserica şi instituţiunile eĭ, ba am cunoscut profesorĭ prin seminariĭ, cariĭ luaŭ în deridere instituţiunile bisericeşcĭ şi cultul divin. Am cunoscut kiar directorĭ de seminariĭ, cărora cu deosebire le este încredinţată dirigerea educaţiuniĭ cleruluĭ ţĕreĭ, adică formarea apostolatuluĭ românescu, dar cariĭ n'aŭ nicĭ o idee despre marea lor misiune; de aceea traesc şi lucréză în modul celor maĭ ordinarĭ ómenĭ, ca cum n'ar avea pe conşciinţa lor nicĭ o sarcină, nicĭ o rĕspundere morală înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi a ţereĭ. Ródele aŭ fost triste. Trecênd cu viderea

www.dacoromanica.ro

actele, voĭ aminti o probă actuală de róde ale seminarielor rĕŭ dirigiate.

In anul acesta s'a ivit şi continuă în Iaşĭ o fóe întitulată „Deşteptarea," destinată pentru deşteptarea preoţilor, adică pentru cultura şi luminarea lor. Redactoriĭ aceĭ foĭ, pre cât m'am informat, sûnt nişte elevĭ seminarişti, cariĭ urméză cursurile la universitatea din Iaşĭ. Cetind scrierile lor, vede cineva, că sûnt inteligenţĭ, posedă o dosă bunicică din cunoşcinţile cultureĭ generale, aŭ talente de a deveni scriitorĭ bunĭ. Dar ceea, ce le lipseşce cu totul, sûnt cunoşcinţele theologice, deşi eĭ se numesc pe sine „theologĭ." Eĭ nu aŭ idee de instituţiunile bisericeşcĭ, de istoria bisericéscă, de însemnătatea cultuluĭ divinŭ, de canónele bisericeşcĭ, de adevĕratul înţeles şi spirit al Sânteĭ Scripturĭ, de scopul cel mare al Religiuneĭ chreştine în némul omenesc, de menirea servitorilor Bisericeĭ în societate. De aceea fóea lor este plină de ideele cele maĭ eronate, de restălmăcirile cele maĭ cutezătóre ale canónelor şi Scriptureĭ, de hule revoltătóre contra instituţiuniĭ monachiceşcĭ a Bisericeĭ chreştine, de defăimărĭ asupra instituţiuneĭ Sântuluĭ Sinodŭ al Bisericeĭ nóstre şi asupra regulamentelor luĭ, asupra cultuluĭ divin şi a cărţilor nóstre bisericeşcĭ. Ei d. e. ar vrea ca să se lepede şi se formeze cultul divinŭ al Bisericeĭ nóstre orthodoxe, conform cu ideele şi trebuinţele actuale ale societăţiĭ, cum o înţeleg eĭ, póte că dupre theoriele luĭ Darvin, şi dupre metafisica rĕposatuluĭ Conta, şi multe alte ideĭ destrăbălate şi nerumegate ale unor imaginaţiunĭ aprinse şi neregulate de esperienţa şi practica vieţeĭ.

Etă înaintea ochilor noştri consequentele unuĭ învĕţĕmênt seminarial defectuos şi rĕŭ dirigiat.

Seminariele nóstre decĭ cerŭ imperios a se înzestra cu directorĭ şi profesorĭ bine formaţĭ şi în ramul şciinţific theologicŭ, şi în partea practică a educaţiuniĭ morale a cleruluĭ, bărbaţĭ, cariĭ să fie în stare a forma, nu resvrătitorĭ, ci mângăitorĭ, luminătorĭ şi moralisătorĭ aĭ poporuluĭ, şi conductorĭ la mântuire pe căile Bisericeĭ întemeeate de Domnul nostru Iisus Christos pe pămênt, Biserică carea légă pămêntul cu ceriul, pre omŭ cu Dumneḑeŭ.

Acéstă stare imperfectă a seminarielor de multe orĭ a atras luarea aminte a Sântuluĭ Sinodŭ, carele a esprimat dorinţa de imbunătăţirea lor, şi a elaborat maĭ multe proiecte, dar tóte aŭ rĕmas zadarnice, cu tóte promisiunile Miniştrilor de culte, ce s'aŭ succedat uniĭ după alţiĭ. Lăsând altele de o cam dată voiŭ aminti ca cea maĭ urgentŭ imperiósa—trebuinţa de a se înfiinţa o facultate theologică în România, pentru a se putea în ea forma maĭ ântêiŭ de tóte bunĭ profesorĭ şi directorĭ de seminariĭ. Asemenea facultăţĭ saŭ institute înalte theologice sînt în tóte staturile chreştine civilizate. Numaĭ noĭ nu o avem încă; de şi ea este neapĕrată pentru clerul înalt şi pentru profesoriĭ de la semi-

www.dacoromanica.ro

nariĭ; deşi ea este imperĭos cerută de legea nóstră organică fundamentală bisericéscă, carea la art. 2 legiueşce: „După trecere de doĕ-ḑecĭ anı de la promulgarea acesteĭ legĭ... spre a putea fi rădicaţı la demnitate de Mitropolit séŭ Episcop, candidaţiĭ vor trebui să posédă titlul de licenţiat, séu de doctor în theologie de la o facultate de theologie orthodoxă.“ In puterea acesteĭ legĭ şĭ a imperiósei trebuinţĭ de acéstă facultate, Sf. Sântul Sinod aŭ cerut în multe rândurĭ înfiinţarea eĭ, şi doĭ Ministriĭ trecuţĭ ne-aŭ asigurat, că s'aŭ şi luat disposiţinĭ pentru a se prevedea în budgetul Statuluĭ. In urmarea acestor asigurărĭ din partea Ministrilor s'aŭ făcut în cler o mare sensaţie de bucurie, o mulţime de tinerĭ, doritorĭ de studiul theologieĭ, şi-aŭ manifestat dorinţele lor de a se înscrie la cursurile facultăţiĭ; chiar tinerĭ românĭ din ţĕrile vecine aŭ manifestat dorinţa lor de a veni să asculte cursurile theologice la facultatea română. Maĭ mulţĭ profesorĭ s'aŭ arĕtat gata de a preda cursurile gratis, până ce guvernul va lua dısposiţiunile sale pentru înfiinţarea facultăţiĭ theologice. Inalt Pra Sânţitul Mitropolit Primat s'a pus în fruntea acesteĭ mişcărĭ nobile, şi prin o frumósă solemnitate publică în sala Senatuluĭ, în presenţa Ministruluĭ de Culte şi a unuĭ numeros publicŭ, s'a declarat acéstă facultate deskisă. De atuncĭ a trecut un anŭ; cursurile s'aŭ urmat regulat de un mare numĕrŭ de tinerĭ, de preoţĭ şi diaconĭ din capitală, cariĭ aŭ trebuit să se lupte cu o mulţime de greutăţĭ, neavênd nicĭ local, nicĭ un fel de înlesnirĭ. Cursurile se ţineaŭ nóptea întruna din salele dela Universitate, când ea era deşértă; căcĭ ḑiua era ocupată de alte cursurı universitare. In budgetul anuluĭ trecut nu s'a pus nimica pentru facultatea theologică, ceea ce a făcut pre un Domnŭ Deputat să întrebe pre D. Ministru de Culte: pentru ce n'a pus nimic în budget pentru acea facultate, pre carea D-luĭ o a deschis? Domnul Ministru a rĕspuns, că încă nu s'a hotărît de Sinod locul, unde anume are să se înfiinţeze facultatea theologică, în Bucureşcĭ séu în Iaşĭ; dar că va face acéstă întrebare Sinoduluĭ în viitórea sesiune, şi apoĭ va regula a se trece ea în budgetul anuluĭ viitoriŭ 1883. Şi în adevĕr Domnul Ministru a făcut în sesiunea din Maiŭ trecut a Sfântuluĭ Sinod întrebarea despre locul, unde trebue a se aşeḑa facultatea theologică, şi tot Sinodul în unanimitate a rĕspuns, că acum de o cam dată să se înfiinţeze numaĭ o facultate theologică, şi a nume în capitala Bucureşciĭ. Intre acestea facultatea theologică continuă şubreda eĭ esistenţă, luptându-se cu tóte greutăţile şi lipsele.

Nu este demnŭ de Regatul orthodoxŭ al Românieĭ şi de Biserica luĭ autocefală, ca acéstă stare tristă a învĕţĕmêntuluĭ theologicŭ să maĭ continue; ca tineriĭ, doritorĭ de acest înalt studiŭ, să nu'l pótă face în ţéra lor, şi să âmble căutându'lŭ prin alte ţĕrĭ. Legea organică bisericéscă şi trebuinţele practice, precum am vĕḑut, îl reclamă imperios.

www.dacoromanica.ro

Se ḑice, că pedica ar fi, că guvernul nu are fondurĭ disponibile pentru înfiinţarea facultăţiĭ theòlogice. Kiar aşa de ar fi, totuşı ea se póte înfiinţa immediat, cu fondurile esistente şi prevĕḑute în budget. Etă cum: în capitala avem douĕ Seminariĭ: unul e al Statuluĭ, altul al repausatuluĭ Mitropolit Nifon. Nė este destul un Seminariu, anume acel Nifonian, atât pentru preoţiĭ de pe la sate, cât şi pentru pregătirea elevilor, cariĭ vor trece din Seminariŭ la facultate. Să se prefacă Seminariul Statuluĭ în facultate theologică. Décă trebuinţa va cere, guvernul să adaogă o subvenţie ca ajutoriŭ la Seminariul Nifonianŭ.

Pe temeiurile aicı espuse, socotinţa subscrisuluĭ este, ca Sântul Sinod să róge pe InaltPrea Sfinţitul Mitropolitŭ Primat, Preşedintele Sântuluĭ Sinod, ca să intervină şi să stăruéscă la guvernŭ, pentru imediată realisare a următórelor puncte, privitóre la facultatea theologică:

1) Seminariul Statuluĭ din capitală să se prefacă în facultate theologică.

2) Să se destine un local încăpĕtoriŭ, unde să se aşeze facultatea. Acolo trebue să fie între altele o Biserică şi o grădină. Ar fi bine, ca localul să nu fie în centrul oraşiuluĭ, cĭ ceva maĭ retras. Nicĭ prea depărtat, ca sĕ nu împedice frequentarea cursurilor de către persónele, ce ar avea dorinţă de a se instrui.

3) Facultatea să aibă un internat cel puţin de 40 elevĭ, întreţinuţĭ de Stat, cu hrana, îmbrăcămintea şi cu tóte cele trebuitóre. Unul din profesorı va fi Directorul internatuluĭ şi va locui în localul facultăţiĭ pentru dirigerea şi privigherea disciplineĭ şi a educaţiuneĭ bisericeşcĭ.

4) Studenţiĭ să fie açolo educaţı cu çea maĭ îngrijită disciplină religiósă-morală.

5) Profesoriĭ să se alégă din aceĭ, ce vor poseda titlurĭ maĭ suficiente, şi vor fi recunoscuţĭ prin zelul lor pentru instrucţia şi educaţia tinerimeĭ şi prin viaţă esemplară. Décă eĭ n'ar fi în numĕrul trebuitoriŭ, să se aducă profesorĭ din Bucovina, dintre persónele, ce aŭ terminat cursurile facultăţiĭ de acolo.

6) Tineriĭ românĭ, cariĭ vor termina cu succesŭ cursurile facultăţiĭ theologice, de drept vor fi numiţĭ în posturile de Directorĭ şi profesorĭ pe la Seminariele ţĕreĭ, în posturile de protoiereĭ, de membriĭ aĭ consistorielor, de îngrijitorĭ pe la Bisericele cele maĭ însemnate ale ţĕreĭ, şi aşa maĭ departe.

7) Nu este oprit şi altor tinerĭ, pe lângă bursieriĭ facultăţiĭ theologice, a asculta cursurile facultăţiĭ, întru cât însĕ conduita lor morală va fi conformă cu disciplina cerută de scopul şi prescripţiunile regulamentare ale facultăţiĭ theologice.

8) Pentru ca, până ce facultatea nóstră va putea produce bărbaţĭ capabilĭ de a fi profesorĭ la facultatea theologică şi prin Seminariĭ, să nu fie lipsă de profesorĭ atât la facultate, cât şi prin Seminariı, să se

www.dacoromanica.ro

trimiţă pe fie-care anŭ măcar câte cincĭ tinerĭ seminariştĭ, din ceĭ maĭ bunĭ şi maĭ talentoşĭ, spre a se perfecţiona în studiele theologice la facultatea de la Cernăuţĭ. Spre acest finit să se scrie în budgetul Statuluĭ suma de 10,000 leĭ, socotită bursa unuia de 2,000 leĭ pentru întreţinerea lor şi procurarea de cărţile trebuitóre.

Episcopŭ Melchisedek.

1882, Noemvre 9.

www.dacoromanica.ro

Biserica autocefală din Elada

Sub acestŭ titlu vom arăta aci în scurtŭ cum Biserica din Eladă a devenit autocefală. Pe lângă interesul istoricŭ ce presintă acéstă chestiune, ea devine pentru noĭ cu atâtŭ maĭ interesantă, cu câtŭ Inalta Sa Sanctitate Patriarchul de Constantinopol a imputatŭ adesea Bisericeĭ nóstre, că n'a urmat esemplul Bisericeĭ din Elada spre a dobândi autocefalia eĭ.

Până la anul 1821 Biserica din Elada se afla sub juris dicţiunea Patriarchuluĭ de Constantinopol, sub care o pusese împĕratul Bizantin Leone Isaur, crudul persecutorŭ alŭ icónelor, in seculul al optulea. Căcĭ în timpurile bizantine imperatoriĭ, pe lângă multe alte drepturĭ ce aveaŭ asupra Bisericeĭ, aveaŭ şi acela de a face schimbărĭ în administraţiunea eĭ, unindŭ, saŭ despărţindŭ eparchiele, saŭ ridicândŭ episcopiile la rangul de mitropoliĭ, saŭ punêndŭ unele bisericĭ sub jurisdicţiunea altora, şi declarândŭ pe altele autocefale. Aşa dar de la timpul luĭ Leone Isauru şi pênĕ la anul 1821 Biserica din Elada era supusă Patriarchuluĭ de Constantinopol. După insurecţiunea de la 1821 greciĭ, scuturândŭ jugul Turcilor, aŭ declaratŭ şi Biserica lor autocefală. Adunările naţionale atâtŭ de la Epidauru (1821), câtŭ şi de la Trizenu, declarêndŭ Biserica orthodoxă ca Biserica dominantă în Elada, nu facŭ nicĭ o menţiune de patriarchul de Constantinopol; în locul acestuia episcopiĭ pomeniaŭ în serviciele divine «tótă episcopia de orthodoxĭ». Greciĭ a trebuitŭ să facă acésta cu atâtŭ maĭ multŭ, cu câtŭ Patriarchiĭ nu încetaŭ de a blestema şi a aforisi mişcarea revoluţionară a Grecilor, pentru dobândirea libertăţiĭ lor, ca unŭ «complotŭ diabolicŭ» şi ca o interprindere a unor ómenĭ fără minte şi «fără frica luĭ

www.dacoromanica.ro

Dumnedeŭ». Deja în anul 1821 în Martie 11, Patriarchul a sub-semnatŭ împreună cu Patriarchul de la Ierusalim şi 21 Metropoliţĭ, o îngrozitóre aforisaniă asupra capilor insurecţiuniĭ, Alexandru Ipsilanti şi Michail Suţu, şi a tutulor partisanilor lor. Acestŭ actŭ, care se află în archiva Metropolieĭ din Bucureşcĭ, începe cu următórele cuvinte: »Nimicŭ nu este maĭ sigurŭ, decâtŭ că recunoşcinţa către bine-făcătoriĭ noştri este cea d'ântêiŭ între tóte virtuţile, şi că numaĭ omul cel maĭ miserabilŭ resplăteşce binele cu recunoscinţă. Acestŭ viţiŭ 'lŭ vedem aspru osânditŭ în Sânta Scriptură; Mântuitorul nostru 'lŭ declară neertatŭ, şi nerecunoscĕtorul trădător Iuda ni oferă unŭ esemplu. Cândŭ însĕ recunoscinţa este îndreptată asupra comunuluĭ nostru, bine-făcătorŭ şi protecţorŭ, în contra guvernuluĭ nostru. ea deveni cu totul nelegiuită şi condamnabilă». Patriarchul numesce pe insurgenţĭ nişte ómenĭ nebunĭ «şi inimicĭ aĭ libertăţiĭ»; jurământul lor pentru fapta satanică a revoluţiuniĭ, este fără nicĭ o putere şi nelegiuit, ca şi jurământul luĭ Erode. Apoĭ adresându-se către clerul întregŭ dice: «décă vĕ veţĭ ridica în contra bine-făcĕtoruluĭ nostru guvernŭ, sunteţĭ opriţĭ de orĭ ce slujbă divină şi prin puterea Prea Sântuluĭ Duchŭ vĕ declarămŭ degradaţĭ din trépta archiereiĭ şi a preoţieĭ şi condamnaţĭ la focul gheneĭ». Acésta aforisania fu citită în Bucurescĭ în diua de 8 Aprilie în douĕ bisericĭ; în a doua Biserică însĕ Căpitanul Iordache n'a lăsatŭ a se ceti până la sfârşitŭ. In Februarie 1828 Patriarchia a datŭ o nouă enciclică «către toţĭ cinstiţiĭ şefĭ aĭ naţiuniĭ elene, către capiĭ cleruluĭ şi către toţĭ chreştiniĭ din Morea şi de pe insulele Archipelaguluĭ, de orĭ ce clasă şi nume, *la care nu s'a stinsŭ încă în totul orĭ-ce scântee de friça luĭ Dumnedeŭ şi de minte sănătósŭ.* Patriarchul li arată adânca mâhnire a Bisericeĭ pentru rĕtăcirea lor, şi îĭ îndémnă să se întórcă sub sceptrul guvernuluĭ legitimŭ. «Ascultaţĭ, dice Patriarchul, vocea bine-voitóre a Bisericeĭ; ea este vocea luĭ Dumnedeŭ, vocea mumeĭ vóstre care v'a crescutŭ».

Patriarchul a mersŭ şi maĭ departe cu delul sĕŭ. Elŭ a trimisŭ emisarĭ pe la insulele Archipelaguluĭ, care să predice supunere către Sultanu, şi a ordonatŭ, împreună cu Sântul sĕŭ Sinodŭ, a se ceti 40 liturghiĭ, spre a implora de la Dumnedeul Chreştinilor bine-cuvêntarea armelor turcescĭ şi blestemul asupra insurgenţilor chreştinĭ. Afară de acéstă a scrisŭ şi o rugăciune spre a se ceti în tóte bisericele; în acéstă rugăciune se dice: «Nimicesce, Dómne, pe

www.dacoromanica.ro

ceĭ carĭ se ridică în contra Sultanuluĭ; fă ca totul să întórcă în binele și folosul sĕŭ, pentru ca noĭ să avem, sub aripile protecțiuneĭ sale, o viață liniștită și fericită, și să putemŭ lăuda și cânta pe Tatăl și Fiiul și Sântul Duchŭ acum și pururea și în veciĭ vecilor. Amin».

Din cele dise se vede fórte clarŭ, că ar fi o nebunia din partea grecilor a maĭ rĕmânea sub Patriarchul de Constantinopol. Dependența lor bisericéscă putea să amenințe independența lor politică. Dar afară de acésta, declarândŭ Biserica lor autocefală, Greciĭ n'aŭ făcutŭ de câtŭ a se conforma principiuluĭ recunoscutŭ tot-dé-una în Biserica orthodoxă, că administrațiunea bisericéscă se conforma celeĭ politice. Pe baza acestuĭ principiŭ se înființaseră patriarchatele de la Ocrida, Tîrnovŭ, Ipecŭ și Moscua; acestuĭ principiŭ datoresce patriarchatul de Constantinopol originea sa.

Se înțelege de la sine că Patriarchia refusâ de a recunósce noua stare a lucrurilor din Elada. In zadar Patriarchul Constanțiu a făcutŭ, în anul 1830, ultima încercare, prin epistola sa către președintele guvernuluĭ provisoriŭ, Capodistrias, ca greciĭ să întórcă «sub radele bine-făcătóre ale sóreluĭ patriarchalŭ».

Acéstă stare a lucrurilor a duratŭ până la anul 1833, când *regența* ce se înstituise pênă la majoratul regeluĭ Oton, a ales o comisiune, care să studiede chestiunea bisericéscă și să propună mĕsurile ce le va crede necesarie pentru îndreptarea relelor. Comisiunea s'a esprimatŭ, că cea d'ântêiŭ și cea maĭ urgentă necesitate este a se proclama oficial independența Bisericeĭ din Elada și a se înființa, ca autoritate supremă, unŭ sinodŭ permanentŭ, după modelul celuĭ din Rusia, și în acestŭ sensŭ a și elaboratŭ unŭ projectŭ de lege. Regența, după ce maĭ ântêiŭ a cerutŭ opiniunea înscrisă a tutulor ierarchilor din Grecia asupra acesteĭ chestiunĭ, 'ĭ a chiematŭ apoĭ, totŭ în anul acesta, 27 Iulie, în adunare generală, în care s'a decisŭ, că Biserica din Elada este autocefală. Projectul ce elaborase Comisiunea (καταστατικόν) a devenitŭ lege a statuluĭ. Écă în scurtŭ disposițiunile acesteĭ legĭ.

Că Biserica orthodoxă din Grecia, nerecunoscêndŭ în cele spirituale altŭ capŭ de cât pe Domnul Christos, fundatorul credințeĭ chreștine, iar în privința conducereĭ și administrațiĭ Bisericeĭ avêndŭ de capŭ supremŭ pe regele Grecieĭ, este liberă și independentă de orĭ-ce altă autoritate,

www.dacoromanica.ro

păstrédă însă unitatea dogmelor cu tóte bisericele orthodoxe (art. 1).

Că autoritatea supremă ecclesiastică în Grecia este synodul permanentŭ, care îşĭ are reşedinţa în reşedinţa guvernuluĭ, şi are unŭ sigiliŭ propriŭ, în mijlocul căruia este o cruce, ca şi sigiliul statuluĭ, iar împrejur înscripţiunea: «Sântul Sinodŭ al regatuluĭ Grecieĭ». (art. 3).

Că Sinodul se compune din cincĭ membri (art. 2).

Că membri sinoduluĭ se reinoescŭ în fie-care anŭ, după alegerea guvernuluĭ (art. 4).

Că la casŭ de paritate de voturĭ, votul preşedinteluĭ este decisivŭ (art. 5).

Că la sinodŭ va esista şi unŭ epitropŭ regescŭ numitŭ de guvernul statuluĭ, ca şi secretarul sinoduluĭ (art. 6).

Că secretarul este şeful cancelarieĭ sinodale şi ţine protocólele şedinţelor. El este în dreptŭ a lŭa parte la consultaţiunĭ, fără însă a avea votŭ decisivŭ. Epitropul regescŭ va asista regulatŭ la tóte şedinţele ca representantŭ al guvernuluĭ. Orĭ-ce decisiune luată în absenţa sa este invalidă (art. 7).

Că Preşedintele şi Membri sinoduluĭ facŭ înaintea regeluĭ, următorul jurămêntŭ: «Jurŭ credinţă regeluĭ, supunere legilor regatuluĭ, conservare fidelă a drepturilor şi libertăţilor bisericĭ orthodoxe din regatul Grecieĭ şi păstrare a independenţiĭ eĭ de orĭ-ce putere din afară» (art. 8).

Că Sinodul este independinte de puterea civilă în tóte afacerile interióre ale Bisericeĭ, însĕ tóte decisiunile nu se potŭ publica şi esecuta fără cunoscinţa prealabilă a epitropuluĭ regescŭ (art. 9).

Că la afacerile interióre ale Bisericeĭ aparţinŭ: învĕţătura despre dógme, forma şi sĕrbarea serviciuluĭ divinŭ învĕţămêntul religiosŭ, disciplina bisericéscă, esaminarea şi conservarea servitorilor Bisericeĭ, sânţirea bisericelor etc. (art. 10).

Că Sinodul păstrédă puritatea dogmelor Bisericeĭ orthodoxe, veghiază asupra cărţilor ce se întroducŭ în scolĭ şi cere ajutorul statuluĭ în contra orĭ-căror încercărĭ de proselitismŭ (art. 11).

Că Sinodul pădeşce, ca clericiĭ să nu se amestece în lucrurĭ lumescĭ (art. 12).

Că Sinodul se póte ocupa şi de lucrurile care nu privescŭ pe dogma, carĭ însă staŭ în legătură atât cu Biserica câtŭ şi

www.dacoromanica.ro

cu statul; dar în acestea se cere aprobarea guvernuluĭ (art. 13).

Că asemenea obiecte de natură mixtă sunt: dispoșițiunĭ asupra cultuluĭ exteriorŭ, asupra monastirilor, ceremonielor, procesiunilor, sĕrbătorilor, ocupăriĭ funcțiunilor bisericescĭ, consacrăriĭ clericilor, împărțireĭ eparchielor și a onorilor, institutelor bisericescĭ, legilor relative la căsătoriă, întru câtŭ nu se atingŭ de contractul social (art. 14).

Că episcopiĭ se află sub autoritatea sinoduluĭ și esecută ordinile sale. Eĭ se numescŭ și, în casurĭ canonice, se suspendă saŭ se destitue, după propunerea Sinoduluĭ, de către guvernul statuluĭ (art. 16).

La lucrurile curatŭ spirituale, Sinodul are deplina autoritate și putere asupra cleruluĭ (art. 17).

Acéstă lege avea, dupĕ cum vedem, unŭ defectŭ fórte mare. Biserica devenia acum cu totul servitóră statuluĭ, de óre-ce regele era capŭ alŭ eĭ, ca și în Rusia, un defectŭ, care se considera cu atâtŭ maĭ periculosŭ, cu câtŭ regele era de ritulŭ papistŭ. Pentru acestŭ motivŭ mulțĭ grecĭ, deși apĕrătorĭ aĭ independințeĭ Bisericeĭ lorŭ, eraŭ fórte nemulțumițĭ de acea lege. Nemulțumirea acésta și temerile lorŭ a trebuit să deviă și maĭ mare, cândŭ guvernul a desființatŭ maĭ multe din monastirĭ. Averile lorŭ secularisate, în locŭ de a se întrebuința pentru scólele bisericescĭ, se cheltuiaŭ pentru alte trebuințe, Acésta și alte dispoșițiunĭ ale guvernuluĭ în privința căsătorielor mixte, a divorțuluĭ și altele, precum și indiferența guvernuluĭ în privința misionarilor străinĭ cari începuseră să facă propagandă —aŭ întăritŭ și maĭ multu nemulțumirea. Apoĭ maĭ eraŭ și uniĭ carĭ, »din persistență órbă în starea vechiă și din ură către orĭ ce inovațiune, credeau că ar fi maĭ bine să continue dependința bisericeĭ din Elada de la Constantinopol, saŭ cel puținŭ, că trebuia să se céră manumissiunea Bisericeĭ elene prin însușĭ Patriarhul, și că guvernul elenŭ și episcopiĭ Eladeĭ nu eraŭ în dreptŭ să proclame de la sine independența biseticéscă» (Diomede Kiriacu, istoria bisericéscă Vol. II, pag. 342).

In contra acestora din urmă a scris Archimandritul Mihail Apostolides, profesor de teologiă la Universitatea din Atena și maĭ pe urmă Archiepiscopul de la Patra, o broșură prin care apără dreptul bisericeĭ din Elada de a se declara independentă de la Patriarhul de Constantinopolŭ. Elŭ arată că: »Patriarhul este unŭ episcopŭ ca toțĭ episcopiĭ și n'are maĭ multŭ

www.dacoromanica.ro

de cât locul de onóre. De aceia nicĭ nu este numaĭ unŭ singurŭ patriarhŭ, ci maĭ mulți cari toți avândŭ egală putere, aŭ acelașĭ capŭ, pe Domnul nostru Iisus Christos. Biserica ortodoxă a respins tot-dé-una o absolută monarchiă ecclesiastică, ca fiindŭ în contra învĕțĕturilorŭ luĭ Christos, care a oprit discipulilor sĕĭ, de a se numi Domni și magistri, de óre ce numaĭ unulŭ este învĕțătorulŭ și magistrul, Domnul Christos, capul corpuluĭ Bisericeĭ. Tótă constitițiunea metropolitană și patriarchală s'a desvoltat conform cu cea politică. După însemnătatea politică a orașelor a crescutŭ și însemnătatea episcopilor, care îșĭ aveaŭ acolo reședința. Principiĭ, ca păḑitorĭ aĭ Bisericeĭ, aŭ deplină putere a schimba ordinea exterióră a Bisericeĭ prin înființarea de metropoliĭ și archiepiscopiĭ, când eĭ voescŭ a onora unŭ omŭ saŭ unŭ orașŭ. Décă Biserica orthodoxă a respinsŭ din comuniunea eĭ pe Biserica latină, causa principală este că Biserica latină, dispreţuindŭ tótă tradițiunea, a avutŭ pretențiunĭ de o domniă universală și persistă până în ḑiua de astă-ḑĭ în ambițiósele eĭ tendințe. După învĕțătura credințeĭ nóstre și după vechia constituțiune bisericéscă, Biserica orthodoxă a fie-căreĭ țĕrĭ se póte administra prin deosebitŭ guvernŭ, fără a fi supusă patriarchuluĭ din Constantinopol saŭ verĭ unuĭ altŭ. Dupĕ ce Grecia a dobânditŭ independința eĭ politică, a declaratŭ, și cu dreptŭ cuvêntŭ, și independența Bisericeĭ, după exemplul bisericelor orthodoxe din Rusia, Ungaria, Cypru etc. Biserica din Grecia fiind independentă, se póte guverna de unŭ propriŭ sinodŭ al eĭ sub imediata protecțiune a guvernuluĭ civilŭ, fără a lovi în dogme, sântele canóne și sinóde, și fără a se separa de la una, sânta, catolica și apostolică Biserică a luĭ Christos. Raportul între Biserică și statŭ n'a primitŭ nicĭ o dată o formă bine determinată, ci se schimbă necontenitŭ dupĕ diferitele împrejurărĭ. Fiind că Biserica universală are de capŭ al eĭ, nu pe unŭ principe, ci pe Christos, de aceea nicĭ o dată nu s'a séparatŭ o Biserică națională de cea universală prin acéstă, că ea a devenitŭ, după voința guvernuluĭ, independentă de la patriarchul din Constantinopol. Biserica orthodoxă consideră ca unŭ blasfemŭ a recunósce ca capŭ al eĭ pe unŭ muritorŭ».

Aceste ideĭ sănătóse eraŭ împărtășite de cea maĭ mare parte a grecilorŭ, și ast-fel agitațiunile provocate din partea nemulțumițilorŭ n'aŭ putută avea nicĭ unŭ resultatŭ. *Adunarea națională* de la 1844 care a făcutŭ Constituțiunea, a

www.dacoromanica.ro

confirmatŭ starea lucrurilorŭ creată prin legea de la 1833, cu singura deosebire că nu numesce pe rege capŭ alŭ bisericeĭ şi că opresce orĭ-ce propagandă religiósă. Cele d'ântâiŭ doue articole ale Constituţiuneĭ sună ast-fel:

Art. 1. Religiune dominantă în Eladă este aceea a Bisericeĭ orientale ortodoxe a luĭ Christos, iar orĭ-ce altă religiune cunoscută este tolerată şi se esercită cultul eĭ neîmpedicatŭ sub protecţiunea legilorŭ, oprindu-se proselitismulŭ şi orĭ-ce altă intervenire în contra religiuniĭ dominante.

Art. 2. Biserica orthodoxă a Eladeĭ, cunoscêndŭ de capŭ pe Domnul nostru Iisus Christos, este unită dogmaticesce cu Biserica mare din Constantinopol şi cu orĭ-ce altă biserică orthodoxă a luĭ Christos, păzindŭ ne schimbatŭ ca acelea sântele canóne apostolice şi sinodicescĭ; ea este autocefală, esercitândŭ independentŭ de orĭ-ce altă Biserică drepturile eĭ chiriarchicescĭ şi se administréză de către un sântŭ sinodŭ de archiereĭ.

Intre acestea Patriarchiĭ de Constantinopol refusaŭ a recunósce sinodul din Elada, fiind că se înfiinţase fără scirea lor. «Eĭ pretindeaŭ să proclame eĭ autocefalia Bisericeĭ Eladeĭ, décă şi când ar bine-voi eĭ să facă acésta, şi să hotăréscă eĭ, după voinţa lor, modul administraţiuniĭ» (Diomede. loc. p. 344). Guvernul elenŭ sciindŭ aceste disposiţiunĭ ale patriarchieĭ, nu s'a grăbitŭ a comunica patriarchuluĭ şi celor-alte bisericĭ orthodoxe autocefalia Bisericeĭ din Elada, şi ascepta pentru acéstă o ocasiune favorabilă. O asemenea ocasiune a oferitŭ, în anul 1850, mórtea ambasadoruluĭ elenŭ din Constantinopol, Iacov Rizu, căruia Patriarchul 'ĭ a făcutŭ multe onorurĭ. Guvernul elenŭ profitândŭ de acésta, trimite Patriarchuluĭ decoraţiunea «Crucea Salvatoruluĭ», şi cu acéstă ocasiune 'ĭ trimite şi preşedintele sinoduluĭ o scrisóre. Dar Patriarchul, de şi a priimit decoraţiunea, n'a voitŭ a accepta scrisórea, dicêndŭ că nu scie că în Elada esistă unŭ Sinodŭ autocefal. Atuncĭ guvernul s'a decisŭ să anunţe oficial Patriarchuluĭ şi celor alte bisericĭ orthodoxe înfiinţarea Sinoduluĭ Eladeĭ, maĭ cu sémă că se temea, să nu cum-va, prin intrigĭ patriarchale să se facă o ruptură între Grecĭ liberĭ şi ceĭ aflaţĭ sub jugul turcescŭ. Aşa dar a scrisŭ către tóte bisericele orthodoxe, cerêndŭ frăţésca lor recunóscere a Sinoduluĭ din Elada. «Atuncĭ s'a întâmplatŭ lucrul, de care s'a temutŭ Farmacides (cel maĭ învĕţatŭ teologŭ grecŭ) şi mulţĭ alţĭ în Grecia, şi pentu care eĭ consiliaŭ a nu se face acestŭ pasŭ. Patri

www.dacoromanica.ro

archul Antim V Vizantin, convocând unŭ Sinodŭ, a dat *Tomul sinodicŭ*, prin care declară elŭ de la sine acum pentru ântêia oră, Biserica din Elada ca autocefală, instituind sinodul eĭ și prèscriindŭ viitórea eĭ administrațiune. Prin Tomul Sinodicescŭ se opria absolutŭ orĭ-ce amestecŭ al statuluĭ în activitatea sinoduluĭ, prin urmare și supraveghierea sa prin epitropul regalŭ; sinodul trebuia să reguleḑe, prin propriele sale hotărîrĭ, fără participarea guvernuluĭ, chiar chestiunele relative la căsătoria și la divorțurĭ, și se hotărea, ca în orĭ-ce chestiune importantă Biserica Eladeĭ să se adreseḑe către Patriarchiă, cerêndŭ instracțiunĭ de aci, de unde trebuia să iea și mirul» (Diomede, l. c. p. 345).

Vedem dar că Patriarchul a profitatŭ de acésta simplă încunosciințare ce 'ĭ a făcutŭ Grecia, spre a posa ca absolutŭ stăpânŭ, care singurŭ posedă autoritatea de a da autocefalia uneĭ Bisericĭ. *Am hotărîtŭ*, se ḑice în tomul Sinodicescŭ, «ca Biserica din Elada, să fie *de acum înainte* autocefală canonicesce», ca și când până acum n'ar fi fostŭ autocefală. Dar nu acésta ceruse Grecia de la Patriarchŭ, adică să *hotăréscă*, ci numaĭ să recunóscă unŭ lucru împlinitŭ, și înainte de a hotărî, Inalta Sa Sanctitate ar trebui să probeze că are acestŭ dreptŭ de a hotărî, — ceea ce nicĭ-o-dată nu o va putea proba.

In contra acestuĭ *tomŭ* a scris cu multă erudițiune și cu deplin succes eruditul Teologŭ Theoclit Pharmacides scrierea sa ὁ Συνοδικός τόμος ἢ περὶ ἀληθείας. Pharmacides demonstrâ în acéstă carte, că bisericele Grecieĭ trebueaŭ să deviă independente, fiind că unŭ statŭ liberŭ presupune o Biserică liberă, conform principiuluĭ respectatŭ tot-dé-una în Biserica orthodoxă, că cele relative la adminittrațiunea bisericescéscă trebue să se schimbe o dată cu împrejurările politice; că împărțirea administrativă a bisericelor se făcea și în timpurile bizantine nu prin sinóḑe, ci de către imperatorĭ, considerându-se ca unŭ dreptŭ al acestora; că déca Leon Isaurul era în dreptŭ a supune Bisericele din Grecia Patriarchuluĭ din Constantinopol în secolul al 8-lea, cu atâtŭ maĭ multŭ era în dreptŭ guvernul grecŭ, cu episcopiĭ Grecieĭ, să proclame independența lor; că Patriarchul cu Sinodul sĕŭ n'avea nicĭ unŭ dreptŭ de a se pronunța asupra moduluĭ cum trebue să fiă constituitŭ Sinodul din Grecia, fiind-că acésta era unŭ dreptŭ al Grecilor, care l'aŭ esercitatŭ în anul 1833 și 1844; că Patriar-

www.dacoromanica.ro

chul privindŭ Biserica din Elada ca ne fiind autocefală, înainte de a o proclama elŭ, insultă naţiunea greacă şi guvernul eĭ. Că nicĭ o dată în timpurile vechĭ Biserica n'a fostŭ statŭ în statŭ, cu totul independent de statŭ, care tot-dé-una avea dreptul de supraveghere; că chestiunile relative la căsătoriĭ, divorţurĭ, monăstiri, instrucţiunea cleruluĭ, împărţirea episcopielor şi alte asemenea, fiind în legătură cu interesele lumescĭ ale cetăţenilor, nu potŭ fi hotărîte, după cum cere tomul, fără cooperaţiunea guvernuluĭ; că acésta nicĭ în timpul imperatorilor bizantinĭ în imperiul romanŭ, nicĭ în verĭ unŭ altŭ statŭ creştinŭ vechiŭ saŭ modernŭ nu s'a făcutŭ.

Farmacides resumă conclusiunile scrieriĭ sale ast-fel (p. 592 urm.:

Că naţiunea greacă, declarând biserica eĭ autocefală în anul 1833 şi 1844, n'a călcatŭ nicĭ unŭ canonŭ bisericescŭ, nicĭ o lege civilă;

Că naţiunea greacă, fiind autonomă şi independentă, avea de la sine dreptul de a declara biserica eĭ autocefală, fără a avea întru acésta trebuinţă de consimţimêntul nimenuia.

Că autoritatea Patriarchieĭ de Constantinopul asupra Bisericeĭ din Elada până la anul 1821 a fost anticanonică, impusă numaĭ de împrejurărĭ politice;

Că spre a avea putere hotărîrea naţiuniĭ elene în privinţa autocefalieĭ Bisericeĭ, nu era trebuinţă de aprobarea şi recunóscerea Bisericeĭ de Constantinopul;

Că hotărîrea naţiuniĭ elene trebuia numaĭ să se notifice Bisericeĭ de Constantinopul şi celor-alte bisericĭ orthodoxe ca semnŭ de unire frăţéscă; şi că décă nu s'a făcut acésta în anul 1833 şi 1844, causa a fostŭ că esistaŭ temerĭ, să nu cum va din acéstă simplă notificare se dea pretextŭ la viclenia şi cursă în detrimentul Eladeĭ;

Că pe când consiliul ministerial elenŭ a scrisŭ către Prea Sântul Patriarchŭ, anunţând cele hotărîte de naţiunea elenă în privinţa bisericeĭ, cerînd ca I. S. Sanctitate, aprobând şi recunoscând cele hotărîte prin legile naţionale, să priméscа Sinodul înfiinţat prin ele ca soră în Christos, patriarhul, cunoscând un sinod în Constantinopol, a dat unŭ respuns care nu corespunde nicĭ de cum la cererea consiliuluĭ ministerialŭ, căcĭ alta se cerea si alta s'a datŭ;

Din care tóte urméză că tomulŭ Sinodicescŭ cade de la sine.

www.dacoromanica.ro

Scrierea luĭ Farmacides a avut deplin succes. Camera a respins tomul Sinodicescŭ şi a elaborat o nouă lege organică a Bisericeĭ, care este în vigóre şi până în ḑioa de astăḑĭ. Deşi în acéstă lege sunt multe disposiţiunĭ contrarie celor ce hotărîse Patriarchul şi sântul sĕŭ Sinodŭ «în puterea Sântuluĭ Duhŭ», totuşĭ patriarchul n'a maĭ îndrăznit a se opune, şi a recunoscut organisaţiunea bisericeĭ din Elada, aşa cum este creată prin aceea lege.

Zotu.

www.dacoromanica.ro

PETRU MOVILĂ

ACTIVITATEA LUI OMILETICĂ

Petru Movilă, fiiŭ al Domnitorilor Moldoveĭ, este una din persónele, care a jucatŭ unŭ rolŭ fórte importantŭ în sórta Bisericeĭ ortodocse. Fiindu ortodocsia amerinţată în ecsistenţa eĭ de cătrĕ ordinul Iezuiţilor, care în secului al XVII-lea întreţesuse cu scólele séle întregŭ Orientul şi care la totŭ pasul contesta Bisericeĭ ortodocse posibilitatea, de a avea o doctrină proprie şi distinctă de a Bisericeĭ romane; pre de altă parte, avêndŭ în faţa sa Religiunea reformată şi specialminte pre Biserica luterană şi cea calvină, care la rândul lor căutaŭ a proba ortodocşilor, că între confesiunile Bisericeĭ ortodocse şi aceleı protestante ecsistă apropierea cea maĭ vĕdită; în fine avêndŭ şi în ţéra sa a lupta cu elementul grecŭ, care de mult uıtase ortodocsia şi se prepara acum prin totŭ feliul de intrigĭ, pentru a cuceri societatea şi tronurile române; Petru Movilă se retrage în oraşul Kiev din Rusia mică, unde, în mijlocul scólele iezuitice din Vilna, Volĭnia şi Pultava, înfiinţază cunoscutul în istoria Rusieĭ „colegiul movilénŭ“, care are pentru sine meritul istoricŭ, că a susţinut şi desvoltaatŭ cultura teologică ortodocsă, şi tot-o-dată el nu uĭtă şi sórta generală a ortodocsieı. E prea adevĕratŭ, că încă din secului al VIII-lea Biserica ortodocsă avea de manualŭ în cele ale credinţeĭ opera S. Ioan Damascen, întitulată „Ecspunerea credinţeĭ ortodocse“ şi ea corespundea pre deplin la tóte cerinţele ortodocsieĭ, faţă cu eresiile, anterióre acestuĭ seculŭ. Dar, în intervalul pĕnĕ la secului al XVII-lea, intervenise doctrina Bisericeĭ romane despre „purcederea S. Spiritŭ“, „întăetatea Papeĭ“ „Cuminicătură“ „efectuarea Botezuluĭ“ etc. şi de altă parte, Protestantismul a proadusŭ şi el contingentul sĕŭ, pentru alterarea Religiuneĭ creştine. Tóte aceste alteraţiunĭ reclamaŭ nu numaĭ combaterea şi refutarea lor, ci maĭ mult, unŭ simbolŭ, o carte manualŭ, care, manifestândŭ doctrina Bisericeĭ ortodocse, ar fi fostŭ în stare să arate ortodocsuluĭ doctrina Bisericeĭ séle, ıar eterodocsuluĭ

www.dacoromanica.ro

diferința, ce ecsistă între ortodocsie și cele-lalte confesiunĭ. Acestŭ simbolŭ al credințeĭ ortodocse din seculul al XVII (anii 1640 și 1643); acea carte manualŭ, carea a pusŭ basele teologieĭ ortodocse moderne este cunoscuta în genere opera a lui Petru Movilă, și întitulată „Confesiunea ortodocsa". Éca cuvêntul. pentru care noĭ am anticipatu dela începutŭ, dicêndŭ, ca Petru Movila are unŭ rolŭ fórte importantŭ în sórta Bisericei ortodocse, acum adăugându, afirmămu cu P. S. Macarie, Episcopŭ de Vinițca, că Petru Movilă, studiatŭ din punctul de privire al Teologieĭ, este „Părintele teologieĭ ortodocse moderne" (a).

Nu despre acestŭ rolu mare al luĭ Petru Movilă ni este aicĭ vorbaĭ Nu vomŭ studia în acestu modestŭ articulŭ, nicĭ întréga activitate a luĭ Petru Movilă, ca Metropolitŭ al Kievului și Archiepiscopŭ al Bisericeĭ din Rusia mică și țĕrile circum-vecine. Acésta, cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ, sperămŭ să o facemŭ cu timpul și în modŭ treptatŭ. Pentru astă-dată mărginimŭ cuvêntul nostru la activitatea omiletică a luĭ Petru Movilă, studiindŭ în modŭ specialŭ mijlócele, pre care Petru Movilă, le-a întrebuințatŭ pentru desvoltarea și propagarea cuvêntulu. luĭ Dumnedeŭ, prin mijlocul arteĭ oratorice.

Seculul, în care a traitŭ și șĭ-a desvoltatŭ activitatea sa Metropolitul Kievuluĭ, Petru Movilă, este seculul al XVII-lea (aniĭ 1631—1647) și specialminte seculul, când din Polonia se rĕspândise unia asupra întregeĭ Metropolii de Kiev și Ucraina. Bisericile și mônăstirile ortodocse din acéstă localitate eraŭ arendate, în virtutea dreptuluĭ de proprietate teritorială, de cătrĕ paniĭ (boeriĭ) polonĭ la Jidanĭ, ĭar aceștia nu numaĭ, că luaŭ tacse arbĭtrariĭ dela ortodocșĭ, pentru efectuarea fie-căruĭ serviciŭ divinŭ, dar, pentru a-ĭ despoia de totŭ avutul lor, îĭ amerințaŭ ne'ncetatŭ cu ruinarea templurilor. La acéstă stare de plânsŭ socială a ortodocșilor din Rusia mică, trebue să adăugăma și colegiile, séŭ scólele Iezuiților, care eraŭ în tótă țéra singurele centrurĭ de cultură pentru junimea ortodocsă, și care propagaŭ doctrinele Bisericeĭ romane într'unŭ modŭ fórte amerintătorŭ pentru ortodocsie. Tineriĭ ortodocșĭ eraŭ nevoițĭ, din causa lipseĭ totale de scolĭ propriĭ, ase adresa pentru cultură la Colegiile, séŭ

(a) Православно-догматіческое Богословіе. Макарія. С. п. б. 1856 Т. I. pag. 39.

www.dacoromanica.ro

Academiile Iezuiților, ĭar aceĭ din tinerĭ, cariĭ eraŭ de familiĭ avute, și voiaŭ ași căpăta o cultură maĭ îngrijită casnică, eraŭ iarașĭ nevoițĭ, ca să recurgĕ la cultura profesorilor iezuițĭ. In cât, vorbindŭ în termenĭ genericĭ, la ducerea luĭ Petru Movila în Rusia, tinerimea Rusieĭ micĭ era împărțită în doĕ tabere: de o parte se vedea unŭ numĕrŭ restrânsŭ de tinerĭ culțĭ, cariĭ eraŭ înbuibați cu doctrinile Bisericeĭ romane, și cariĭ aŭ și adusŭ unia, ĭar de alta se observa o masă incultă, carea nu putea face nici o distincțiune între ortodocsie și eterodocsie.

De alta parte, Iezuițiĭ n'aŭ perdutŭ din vedere nicĭ pre clerul Bisericeĭ ortodocse din Rusia mică, care putea sa aibă unŭ rolŭ activŭ și chotărâtorŭ în cultivarea poporuluĭ. Eĭ fórte de timpuriŭ aŭ îngrijitŭ, ca acestŭ clerŭ să fie lipsitŭ de orĭ-ce cultură, ĭar pre timpul luĭ Petru Movilă îlŭ inculpa în față, că „nu numaĭ nu scie să învețe poporul, dar că el nu scie nicĭ în ce să crédă“. In mijlocul acestor împrejurărĭ se presintă Petru Movilă între membriĭ cleruluĭ și aĭ poporuluĭ din Biserica Rusieĭ micĭ și el îșĭ îndreptează privirile séle asupra pastorilor poporuluĭ, carora li oferă mijlóce de aĭ scóte din ignoranță și a'ĭ face apțĭ pentru misiunea lor.

Petru Movilă vedea causa ignoranteĭ ceĭ marĭ din Rusia mică și progresele unieĭ în lipsa de învĕțătorĭ și pastorĭ instruițĭ. De aceia-el kiar dela începutŭ se ocupă de fundarea uneĭ scóle ortodocse, unde să se pótĕ forma învĕțătoriĭ poporuluĭ. Acestŭ actŭ al zelosuluĭ și genialuluĭ păstorŭ a fostŭ în genere aprobatŭ și el, fiindŭ încă Archimandritŭ al Lavreĭ de Kiev, Pecersca (a), a fondatŭ aicĭ o scólă cu cursurĭ fórte mărginite și apropriéte numaĭ la primele necesitațĭ ale candidaților la preoție (b) De altă parte, în o altă mô-

(a) Rusia are patru mônăstirĭ marĭ cu numele de lavre, între care a Kievuluĭ este cea maĭ vekie și a fostŭ în relațiunĭ continue cu mônastirile din țĕrile române și specialminte cu mônăstirea Neamțuluĭ. Biblioteca mônăstireĭ Némțuluĭ abundéză de documente, de unde se vede unŭ comerțŭ continuŭ de viéță monachală a acestor mônăstirĭ.

(b) Записки Петра Могила на основаніе лаврскаго Училища. Описаніе кіево-печерской лавры No. IV și V.

www.dacoromanica.ro

năstire din orașaĭ Kiev, supranumită a Fraților, ecsista o asemenea scólă, fòra de aputea aduce vre unŭ profitŭ realŭ pentru cultura clerului. Acum, avêndŭ Petru Movilă la dispoșițiunea sa doĕ scóle elementare, adecă una în Lavra și alta în mônăstirea Fraților, concepe planul, de a transforma scóla din mônăstirea Fraților în scólă superióra, cu numele de colegiŭ, și cu destinațiunea, de a prepara pre deviitoriĭ clerici pentru misiunea de învĕțătorĭ aĭ poporuluĭ. Dar pĕnĕ ce aceste scóle sa ajunga în stare de a produce învĕțatorĭ și bărbațĭ apțĭ pentru cultura cleruluĭ, Petru Movilă se ocupă de planul, în virtutea căruia să facă kiar pre membriĭ cleruluĭ ecsistândŭ, așĭ împlini datoriile lor față cu turma, cea încredințata lor. Pentru acestŭ scopŭ el inființază din monachiĭ maĭ culțĭ-aĭ Lavreĭ o societate, pre care a o numesce братство=frăție, și îĭ prescrie de scopŭ, ca să se ocupe cu corectarea carților de serviciŭ și cu traducerea de opere ale s-lor Părințĭ, care avéŭ unŭ conținutŭ instructivŭ. Tot-o-dată el a înființatŭ serviciul predicatorilor în Lavră și în alte mônastirĭ și Bisericĭ din orașul Kiev. Resultatele activitațeĭ, eșite din societatea „frația“, aŭ fostŭ din cele maĭ bine-făcătóre. Ea a compusŭ kiar niscé „Culegeri“, întitulate „Сборники“, care serviaŭ ca manuale pentru clerul parochialŭ și îlŭ ajutaŭ în învĕțarea poporuluĭ (a). Afară de discursurile, elaborate de frăția Lavreĭ, s'a tradusu în limba rusa, Omiliile s-luĭ Ioan Chrisostom la faptele Apostolilor, învĕțăturile prea Cuviosuluĭ Doroteĭ și alțiĭ. Aceste traducțiunĭ aŭ fostŭ făcute de către Petru Movilă și ele aŭ fostŭ oferite cleruluĭ, ca învĕțăturĭ conducĕtóre în activitatea luĭ pastorală.

După unirea scóleĭ din Lavră cu scóla din mônăstirea „Frația“, și după transformarea acestia în scólă superióră, cu numirea de „Colegiul kievo-movilénŭ, Petru Movilă a

(a) Aceste „Culegerĭ séŭ Sbornice“ suntŭ fórte rĕspândite printre călugăriĭ Rusieĭ și kiar aĭ Românieĭ. Noĭ am întâlnitŭ maĭ multe din aceste opere în bibliotecele mônăstireĭ Némțuluĭ, Căldărușĕniĭ și Bistrița de preste Olt. Unele din dinsele sûntŭ în românesce și se află în formă de manuscripte. Ele în genere cuprindŭ învĕțăturĭ la serbătorile Maiceĭ Domnuluĭ, la diversele sĕrbătorĭ împĕrătescĭ și a sânților. Materialul, din care se compunŭ, sûntŭ ideĭ luate din operele S. Chrisostom, Vasilie celŭ mare, Grigorie al Niseĭ, Grigorie al Neocesarieĭ, Epifanie al Cipruluĭ, Efrem Siriénul, Ioan Damáscen și alțiĭ.

www.dacoromanica.ro

îngrijitŭ, ca între obiectele de studiŭ ale Colegiuluĭ sĕŭ, Omiletica se ocupe primul rangŭ. Noĭ, e pre adevĕratŭ, nu ni-aŭ rĕmasŭ resturĭ, relative la partea teoretică a arteĭ oratorice eclesiastice, séŭ a Omileticeĭ din Colegiul movilénŭ, dar avemŭ probe despre organisațiunea serviciuluĭ predicăreĭ din colegiul movilénŭ. Dupre dispozițiunile fondatoruluĭ acestuĭ colegiŭ toțĭ profesoriĭ stabilimentuluĭ trebuéŭ să ține discursurĭ. In fie-care Duminică și sĕrbatóre era desemnatŭ câte unŭ „colegiantŭ", care avea obligațiunea, de a ținea discursŭ în Biserica mônastireĭ „Fraților", dupre instrucțiunile, pre care însuși fondatorul Colegiuluĭ le numise „mare" și „mică". „Instrucțiunea mica" consta în ase desemna unul din profesoriĭ ceĭ maĭ tinerĭ aĭ Colegiuluĭ, care apoĭ era obligatŭ, ca în decursul unuĭ anŭ și în timpul liturgieĭ de diminéță (a) să predice catechisațiunea creștină ortodocsă; adeca, să arate și să învețe care sûntŭ punctele și materiile, ce compunŭ învĕțăturile credințeĭ ortodocse. „Instrucția cea mare" consta în aceia, că profesorul de Retorică al colegiuluĭ era obligatŭ, ca, înainte de liturgia posterióră, să ține discursŭ în fie-care Duminică și Sĕrbătóre și să esplice în una din clasele Colegiuluĭ o parte din vekiul și maĭ ales din noul Testamentŭ. Afară de studențiĭ Colegiuluĭ, cariĭ trebuiaŭ să asiste la aceste instrucțiunĭ în modŭ obligatoriŭ, era permisŭ de a asista și persónele laterale, și maĭ ales peregriniĭ, cariĭ veniaŭ din locurile cele maĭ depărtate, spre ase înkina la relicvile Lavreĭ din Kiev (b). Cu acéste dispozițiunĭ arta oratorică a primitŭ în colegiul movilénŭ o desvoltare îndoită. De o parte învĕțătoriĭ îșĭ instruiaŭ pre discipuliĭ lor, învĕțândŭ tot-o-dată și pre poporul, care asista la aceste predice; iar pre de altă, discipuliĭ se învĕțaŭ în modŭ practicŭ de la învĕțătoriĭ lor, cum și eĭ trebuéŭ să

(a) In Rusia încă din timpul unieĭ s'a întrodusŭ usul, că în dilele de Duminicĭ și Serbătorĭ se efectue în aceiașĭ Biserică, dar numaĭ pre diferite altare, câte doĕ liturgiĭ. Cea întâia, care se termină pre la ora 8, se numesce liturgia dediminéță, iar adoa se începe între orele 9 și 10 și se termină pre la 11 și ceva.

(b) In Kiev și specialminte la Lavra de Kiev sûntŭ o sumă de relicviĭ ale bărbaților, cariĭ s'aŭ nevoitŭ în acestŭ s-tŭ locașŭ, séŭ în imprejurimele luĭ. La înkinăciunea acestor relicviĭ vinŭ și pĕnĕ astă-dĭ înkinătorĭ din tóte unghiurile Rusieĭ.

www.dacoromanica.ro

întrebuinţeze cuvêntul în profitul ortodocsieĭ, ceĭ ultragiate de catre Iezuiţĭ. E prea adevĕratŭ, studenţilor nu li era permisŭ, de a predica în publicŭ, dar eĭ îşĭ împropriaŭ manierele predicăreĭ, asistândŭ la discursurile profesorilor lor, şi apoĭ în salele Colegiuluĭ eĭ eraŭ ecsercitaţĭ în aşa numitele „disputaţiĭ", unde, sub conducerea unuia din profesorĭ, se esercitaŭ în argumentaţiunea uneĭ cestiunĭ, precum şi în acţionarea (pronunţarea şi gesticularea) disputaţiunilor. Predicatoriĭ ceĭ maĭ distinşĭ, eşiţĭ din „Colegiul movilénŭ" şi din cariĭ uniĭ kiar discipulĭ aĭ luĭ Petru Movilă, sûntŭ dupre datele istorice : Tarasie Zemca. Inocentiŭ Ghisel, Lazar Baranovicĭ şi alţiĭ, şi toţĭ aceştĭ predicatorĭ, cariĭ aŭ făcutŭ serviciĭ marĭ Metropolieĭ de Kiev, probéza pĕnĕ la evidenţa, că în colegiul luĭ Petru Movila arta oratorică era îngrijită în modŭ particularŭ.

Dar activitatea omilică a luĭ Petru Movilă nu s'a mărginitŭ numaĭ în Colegiul luĭ. In timpul cât scóla forma pre deviitorii predicatorĭ, Petru Movilă a întrebuinţatŭ tóte mijlócele posibile, ca arta oratorică să se respândiască şi în celelalte Bisericĭ şi oraşe ale Archiepiscopieĭ de Kiev. La 1636 Petru Movilă a tradŭsŭ din grecesce în limba poporuluĭ din Rusia mică „Discursurile de învĕţătură pentru ḑilele de Duminicĭ şi sĕrbătorĭ ale luĭ Calist, Patriarchul de Ierusalem", cunoscute sub numele de : Εὐαγγέλιον διδακτικὸν=Evangelie învĕţătóre". După aceste, în anul 1646 el a publicatŭ „Euchologiul, Albumul rugăciunilor, séŭ Trebnicul=necesarele".

Scopul, ce Petru Movilă a urmaritŭ prin publicarea „Evangelieĭ învĕţătóre", este determinatŭ kiar prin prefaţa acesteĭ cărţĭ, scrisă în limba Rusieĭ micĭ, şi pre care el o adreséză „cititoruluĭ luminatŭ". Vorbindŭ aicĭ despre serviciul preuţieĭ, care întrece tóte serviciile, şi kiar pre al îngerilor, prin aceia că preutuluĭ numaĭ îĭ este datŭ de „alegă şi deslega", Petru Movilă înşiră calităţile păstoruluĭ Bisericeĭ, între care cea maĭ principală este „sciinţa", pre care Dumneḑeŭ o reclamă prin profetul Malachia, ḑicêndŭ : „Buzele preutuluĭ să fie conduse de judecată" şi acésta calitate îĭ este necesară preutuluĭ, pentru „ca el să distingĕ gravitatea

www.dacoromanica.ro

pĕcatuluĭ, să cunóscĕ esenţa şi proprietaţile gravităţeĭ şi cu modul acesta să pótĕ maĭ uşor vindeca. Iar când preutul nu va avea sciinţă, atuncĭ se asĕmănéză conducĕtoruluĭ celuĭ orbŭ.... De aceia păstoriĭ Bisericeĭ maĭ ales datorescŭ ase instrui în legea luĭ Dumneḑeŭ şi în tóte poruncile luı, precum şi în tradiţiunile Bisericeĭ. Sciinţa, adaugă Petru Movilă, trebue să se manifesteze în învĕţatura bisericéscă, şi spre a se înălţa şi lăţi acéstă învĕţatura, noĭ am dispusŭ, ca în tipografia nóstră din Pecersca să se tipăriascĕ „Evangelia învĕţatóre a luĭ Calist, Patriarchul de Ierusalem". Şi pentru a determina maĭ de aprópe folósele, ce clerul va căpata din acésta carte, Petru Movila tot în aceiaşĭ prefaţă îşĭ adresază cuvêntul sĕŭ cătrĕ preuţĭ şi ḑice : „Aicĭ voĭ veţĭ afla înţelepciunea luĭ Solomon, cu care voĭ puteţĭ să înveseliţĭ de pre amvonele Bisericeĭ ortodocse urekele şi inima turmelor vóstre, ca o adoa împĕrătésă a Saveĭ. Aicĭ veţĭ primi puterea luĭ Solomon, cu carea veţĭ înfrânge cu uşurinţă tóte năvălirile inimicilor şi tótă învĕţătura lor cea ereticéscă. Aicĭ uşor vĕ veţĭ deprinde cu zelul luĭ Ilie profetul, cu acăruia putere veţĭ deveni tarĭ în dogmele credinţeĭ ortodocse. Aicĭ vĕ veţĭ întări în credinţă, după care, devenindŭ singurĭ tarĭ, veţĭ întari şi turma. Aicĭ veţĭ gasi arma cea maĭ puternică pentru apărarea Bisericeĭ ortodocse, cu care uşor veţĭ paraliza înţelepciunea cea falşă a Arienilor. Aicĭ veţĭ afla şi acea sciinţă creştină, carea este capabilă de a escita pĕnĕ şi inima cea maĭ petrificată. Aicĭ în fine veţĭ afla totŭ, ce este necesarŭ păstorilor şi păstoriţilor".

Arătând folósele, ce póte să aducĕ „Evangelia învĕţătóre" Petru Movilă îşĭ îndreptéză cuvêntul sĕŭ ĭarăşĭ catrĕ păstorĭ cu aceste vorbe : „Cu puterea nóstra cea archierécă şi părintesce vĕ amintim voĭ şi vĕ poruncimŭ, ca cu atenţiune şi cu pregătirea cuviinciósa să citiţĭ acéstă sciinţă ortodocsă. Acésta o cere şi obligaţiunea vóstra de a predica cuvêntul luĭ Dumneḑeŭ şi de a învĕţa pre oile cele cuvêntatóre în credinţa şi viéţa cea buna. *Predica cuvêntuluĭ luĭ Dumneḑeŭ este adevĕrata chrană, cu care spiritul póte trăi în vécŭ. Predica reîntórce pre ceĭ căḑuţĭ din credinţa ortodocsă. Predica*

www.dacoromanica.ro

pre necunoscĕtorĭ ĭĭ învaţă, pre ceĭ căḑuţĭ în disperare ĭĭ întăresce. Predica este maĭ ascuţită, de cât sabia, şi ea nimicesce tóte gândurile cele necurate (rĕsbóele, uciderele), şi *stinge tóte tendinţele ruşinóse şi uneltirile.* In fine, *predica cuvêntuluĭ luĭ Dumneḑeŭ ni arată adevĕrata cale spre împĕrăţia cerurilor.* Tóte aceste le veţĭ cunósce din citirea cea atentă şi stăruitóre a cărţeĭ propuse. Iar, cunoscêndŭ zelul vostru pentru citirea acesteĭ carţĭ, vomŭ face, cu ajutorul luĭ Dumneḑeu, ca să vĕ ajutămŭ încă cu ceva folositorŭ". Acéstă prefaţă oratorică ni arată, cu cât zelŭ Petru Movilă căuta a râdica predica eclesiastică şi cum el se silea a face pre păstoriĭ Bisericeĭ, ca să predice cuvêntul luĭ Dumneḑeŭ.

Forma comună a fie-căria învĕţăturĭ, care aicĭ se numesce „sciinţă" este următórea : — maĭ întăiŭ se pune evangelia ḑileĭ în traducţiune pre limba malo-rusă, apoĭ urmézā „adausul la S-ta Evangelie", adecă, ecsplicatiunea evangelieĭ ḑileĭ maĭ întaiŭ în genere şi apoĭ în parte pre versete. Aceste învĕţăturĭ, urmândŭ crugul anuluĭ, ecsplică tóte patru Evangeliile.

Dorindŭ, de apresenta păstorrilor Bisericeĭ ortodocse posibilitatea, ca să efectue misterile şi serviciile regulat şi cu înţelesŭ, şi cu acésta să-ĭ scape de „posiţiunea cea grea, în care inimiciĭ ortocdosieĭ ĭĭ punéŭ, numindu-ĭ ne'nvĕţatĭ şi proştĭ, necapabilĭ pentru efectuarea misterelor divine, şi sevêrşirea celor-alalte serviciĭ ale pietăţeĭ" (a), Petru Movilă a publicatŭ în anul 1646 renumitul sĕŭ Euchologiŭ. La publicarea Euchologiuluĭ Petru Movilă a avutŭ în vedere şi aceia, ca păstoriĭ Bisericeĭ, conducêndu-se de Euchologiŭ, să ecsplice poporuluĭ sensul şi puterea misterelor şi a serviciilor Bisescriceĭ. Acéstă se vede şi din cuprinsul prefeţeĭ de la Euchologiu. Partea întăia a prefeţeĭ este consacrată, pentru a arăta importanţa kiemăreĭ pastorale. „Păstoriĭ Bisericeĭ, ḑice Petru Movilă, sûntŭ numiţĭ cu diferite numirĭ în S-ta Scriptură-lumina lumeĭ, sarea pămêntuluĭ, îngerĭ etc. Dar ce însemnézā numirile lor, décă eĭ nu se ocupa de mântuirea sufletelor, încredinţate lor? Bine se numescŭ eĭ lumină, sare, îngerĭ;

(a) Din prefaţa Euchologiuluĭ.

www.dacoromanica.ro

dar lumina trebue să lumineze, sarea trebue sa preserveze de corupţiune, şi îngerŭ, fiind ca el trebue să traiascĕ îngeresce şi pre ceĭ încredinţaţĭ luĭ sa'ĭ inveţe. Şi pentru păstorii maĭ înalţĭ, Archiereiĭ, nu e de ajunsu, că eĭ aŭ ajunsŭ la o kiemare aşa de inaltă, respectată şi stimată de toţĭ. „Pasceţĭ meluşeii" li se poruncesce lor; ĭar cine pasce, nu dórme şi sufere tóte nemulţamirile, ca să pazéscă oile séle, şi merge înaintea lor, învĕţându-le cu cuvêntul şi cu fapta. Episcopiĭ trebue să se distingĕ prin învĕţatura, pentru ca la dînşiĭ să se aplicé cuvintele Apostoluluĭ: „Episcopul este datorŭ să înveţe". Intorcêndu-şĭ apoĭ cuvêntul către aceĭ Archiereĭ, cariĭ, din causa lipseĭ de cunoscinţĭ teologice întinse, se feriaŭ de a învĕţa, Petru Movilă, dice: „Ce se atinge de aceştĭ păstorĭ, apoĭ eĭ să se uĭte la Moisi, care, căutândŭ ase descarca de porunca divină pentru cuvêntul de incapacitate, a primitŭ de la Dumnedeŭ acestŭ ordinŭ: mergĭ, Eŭ îţĭ voiŭ deskide buzele, şi le voiŭ dispune aşa, în cât tu veĭ grai. Şi Mântuitorul, trimiţându pre învĕţăceii seĭ la predică li dice: Nu vĕ grijiţĭ de cele ce aveţĭ a grai, nu aveţĭ voĭ a grai, dar S. Spiritŭ. Acéstă promisiune trebue să o aplice la sine şi păstoriĭ. S. Spiritŭ învĕţă pre celŭ ce doresce a învăţa, ce şi cum să înveţe.

Euchologiul luĭ Petru Movilă, aratândŭ păstorilor sensul şi modul efectuăreĭ misterelor, şi acelor-alte serviciĭ divine, urmăresce tot-o-dată şi acelŭ scopŭ, ca păstoriĭ Bisericeĭ să 'şĭ înveţe turma. „Ca să se cunóscĕ cum trebue a se usa articulele credinţeĭ ortodocse contra inimicilor vĕduţĭ şi nevĕduţĭ, cariĭ le atacă şi le sforţază". De aceia în acestŭ Euchologiu întâlnimŭ la fie-care misterŭ şi serviciu divinŭ câte o introducţinne, care îlŭ ecsplică. Aceste introducţiunĭ une-orĭ sûntŭ insoţite de observaţiunĭ, care se atingŭ de părţile misteriuluĭ, pre care trebue să le cunóscĕ şi păstoriţiĭ şi cum pastoriĭ să li facă cunoscute aceste laturĭ. De ecsemplu, „în învĕţătura despre oferirea, primirea, conservarea, onorarea cea maĭ distinctivă şi înkinarea cea dupre demnitate a divinuluĭ corpŭ şi sânge a Domnuluĭ", Petru Movilă se ecsprimă: „Preotul des va arăta şi va învĕţa pre ómenĭ că

www.dacoromanica.ro

creştinul este datorŭ să se apropie de acestŭ misterŭ cu prĕgătirea cuviinciósă, cu pietatea cugetăreı, cu respectŭ şi umilinţă şi cu îngrijirea particulară a corpului". Séŭ „Datorŭ este preutul, ca să înveţe pre parochieniĭ séŭ şi să li arate, că eĭ tot-dé-una, când vin la Biserică, sa între nu cum s'ar întâmpla, şi nicı numaı plecându-se şi înkinându-se, ci avĕndu-şı okiĭ corpuluĭ şi aĭ inimeı îndreptaţĭ spre altarŭ, şi vĕḑêndŭ cu totŭ respectul credinţa cea neîndoélnica aluĭ Chritos în misterele divine, care în adeverŭ şi în modŭ esenţialŭ se proaduce pre sine în urmarea rugaciunilor lor, şi tot-o-dată care se oferă cu mulţămirea luĭ acelora, ce suferŭ de diferite bóle" etc.

Petru Movila în Euchologiul sĕŭ presinta preutuluĭ la finele parţeĭ întăia şepte învĕţaturĭ, cu destinaţiunea de a se ţinea la începutul fie-caruia serviciu. Noı aicı vomŭ da pre scurtŭ şi cuprinderea acestor discursurĭ, spre a complecta şi maĭ bine studiul nostru despre activitatea omilitica a acestuĭ barbatŭ mare al Bisericeĭ ortodocse.

I. „Invĕţătura la Botezŭ". Aicĭ predicatorul vorbesce în genere despre necesitatea şi causele fundareĭ misterelor în Biserica creştină. După acésta enumeră misterele nouluı Testamentŭ şi comparându-le cu asemenea instituţiunĭ ale vekiuluĭ Testamentŭ, le gasesce pre cele dintăĭ superióre celor din urmă. Trecênd în fine la misteriul Botezuluĭ, îĭ arată originea divină, darul şi efectele luĭ. Presintă tot aicĭ învĕţaturĭ despre modul, cum trebue să fie primitŭ Botezul de catre ceĭ în etate şi ecsplica Botezul pruncilor, cariĭ nu potŭ să împlinéscă prescripţiunile, ceŕute de misterŭ de la ceĭ în etate, dar arata datoriile naşilor. La finele învĕţatureı se kiamă binecuvêntarea luĭ Dumneḑeŭ asupra celor botezaţĭ, nu ca asupra uneĭ turme a blestemuluĭ, ci ca asupra unor fiı aĭ graţieĭ.

II. „Invĕţatura la mărturisire". Presentândŭ ideia despre misteriul pocainţeĭ, prin care creştinul capătă ertarea pĕcatelor celor de dupa Botezŭ, Petru Movilă învaţă cum trebue să se apropie creştinul de acestŭ misteriu. Cel-ce îşĭ propune ase mărturisi, ḑice predicatorul, este datorŭ aşĭ scruta consciinţa sa maĭ întaiŭ dupre cele ḑece poruncĭ ale luĭ Dumneḑeŭ; adecă nu cum-va a pĕcatuitŭ el contra porunciĭ

www.dacoromanica.ro

întaia, adoa, atreia etc; apoi să se observe pre sine din puctul de privire al poruncilor Bisericei; şi in fine din punctul de privire al celor şépte virtuţi principale, precum şi al celor şépte pĕcate de mórte. Cerêndŭ de la consciinţa unŭ rĕspunsu precisŭ asupra fie-căruia din aceste puncte, predicatorul învita pre cel ce se mărturisesce, ca el cu inima sdrobită să esclame cu David. „Miluesce-mĕ, Dumneḑeule, dupre marea mila ta".

III. „Observaţiunĭ din partea parintelui spiritualu la marturisire şi cuminecătura". Din graţia luĭ Dumneḑeu vi s'a datŭ voĭ, ḑice predicatorul, întorcêndu-şĭ cuvêntul către ceĭ marturisiţĭ, ertarea pĕcatelor. Acum aduceţĭ-vĕ aminte de cuvintele Mântuitoruluĭ: éca te-aĭ făcutŭ sanĕtosŭ, de acum sa nu maĭ greşescĭ. Iar eŭ din partea mea vĕ presintŭ o astfeliu de „sciinţa", învĕţătură, cautaţi a împlini epitimia (canonul), datŭ voĭ; îngrijiţĭ de voi înşi-vĕ în viéţa şi vĕ cunósceţĭ tóte defectele vóstre. Pastraţĭ în curaţenie cele cinci cugetări şi cele cincĭ simţurĭ ale vóstre (a), fiind că ele servescŭ de uşi ale pĕcatuluĭ şi nu uitaţĭ pre aceste patru ideĭ ulterióre-mórtea, judecata, iadul şi împĕrăţia cerurilor".

IV. „Invĕţatură pentru ceĭ-ce voiescŭ a se cuminica cu sântele taine". Maĭ întâiŭ predicatorul vorbesce de importanţa misteriului cuminicatureĭ, care reclamă pregatirea necesara şi curăţirea creştinului în misteriul mărturisireĭ. După aceste el presintă învĕţaturĭ, cum trebue cine-va a se apropia de misteriŭ, adeca, credinţa, că prin pâne şi vinŭ omuluĭ i-se oferă însuşĭ corpul şi sângele luĭ Christos; cunóscerea de sine, ca nu cum-va sa fie datŭ judecăţeĭ; şi în fine mai este necesară o adânca umilinţă şi frică. Dar acéstă frica nu trebue a se manifesta prin aceia, ca nu trebue a se cuminica, ci prin respectul, ce trebue arătatŭ misteriuluĭ.

V. VI. „Invĕţătura la nuntă, întaia şi adoa". In ambele aceste învĕţăturĭ, dupa ce se arată instituirea divină a misteriului, şi se compară nunta vekiuluĭ cu cea a nouluĭ Testamentŭ, se dovedesce, că acésta din urmă întrece pre cea din

(a) Dupre opiniunea luĭ P. Movilă cele cincĭ simţurĭ ale omuluĭ aŭ în Inteligenţa luĭ cincĭ capacităţĭ cugetătóre: adecă simţul vedereĭ îşĭ transmite impresiunile la capacitatea specială, celŭ al auḑuluĭ la alta şi aşa maĭ departe.

www.dacoromanica.ro

tăiŭ Se arată apoĭ puterea graţieĭ din misteriŭ şi în fine se înşiră datoriile reciproce ale celor însuraţĭ. Acéstă parte în învĕţătura o adoa se desfăşura cu maı multă insistinţa, de cât în cea dintaiŭ. In înşirarea datoriilorŭ conjugale predicatorul întórce o atenţiune particulară asupra datoriilor femeeĭ, şi dice, ca ea este datóre cu iubirea eĭ pentru barbatŭ, să-lŭ facĕ religiosŭ, înduplecându-lŭ la ajunare, rugaciune şi cele-l-alte fapte bune, dar maĭ ales trebue să staruiascĕ, ca pre bărbatul celŭ flecsibilŭ în ortodocsie să-lŭ întariascĕ, sa se róge luĭ Dumnedeŭ cu lacrimĭ pentru dînsul, făcêndŭ milostenie săracilorŭ şi la preuţĭ, pentru ca ceĭ din urmă să proaducă sacrificiul celŭ fara de sânge pentru mântuirea lor. Cu o asemenea femeie se realisază cuvintele Apostoluluĭ: „Că bărbatul necredinciosŭ se sânţesce prin femeia credincĭósa". Acésta prescripţiune, data femeeĭ, este provocata de acele cirscumtarĭ istorice, când barbaţiĭ din Rusia mică, maĭ ales ceĭ din clasele superióre, îşĭ skimbaŭ confesiunea şi trecéŭ la unie pentru diferite interese, séŭ la protestantismŭ.

VII. „Predica funebrală". Predicatorul, aducêndŭ aminte omuluĭ drespre acele obiecte, care ĭĭ potŭ aminti mórtea, precum apa, pămêntul, aerul, şi presentândŭ câte-va ecsemple din istoria biblică, unde persónele sânte avéŭ în mintea lor ideia morţeĭ, el vorbesce despre „dreptul morţeĭ" şi pentru ecsplicarea acesteĭ cestiunĭ, aduce multe ecsemple din istoria bisericéscă, universală, şi kiar din datenele diferitelor popóre. După aceste laudă pre ceĭ morţĭ şi aceste laude sûntŭ astu-feliŭ făcute, că ele sûntŭ aplicabile la fie-care creştinŭ.

Făcêndŭ şi o privire generală asupra învĕţăturilor, cuprinse în Euchologiul luĭ Petru Movilă, constatămŭ, că autorul a fostŭ preocupatŭ maĭ ales de conţinutul lor ortodocsŭ. Dar trebue să o recunóscemŭ, că in faţă circumstărilor, în care se afla atuncĭ ortodocsia, Petru Movilă trebuea să fie preocupatŭ maĭ ales de cuprinderea învĕţăturilor séle şi nu atâta de forma lor. Aceste învĕţăturĭ eraŭ destinate pentru nisce păstorĭ, cariĭ eraŭ fórte depărtaţĭ de acele subtilităţĭ ale formeĭ oratorice, şi apoĭ ele trebuéŭ adresate unuĭ poporŭ, privatŭ de orĭ-ce cultură. De aceia în genere le putemŭ con-

www.dacoromanica.ro

sidera, ca pre nisce învĕţăturĭ, menite a ecsplica poporuluĭ misterele şi serviciile Bisericeĭ ortodocse. Dela acéstа regulă trebue să esceptămŭ adoa învĕţatura la nuntă, şi maĭ ales „Predica funebrală“, unde autorul a avutŭ în vedere, ca discursurile séle să le facĕ dupre tóte regulele oratorice.

Din cele cuprinse în acestŭ studiŭ, se vede, că Petru Movilă şi-a realizatŭ activitatea sa omiletică în doĕ sensusurĭ. Preocupat de ideia, că poporul, ajunsŭ în păstorirea sa, să capete cu o oră maĭ înainte cultura Bisericei ortodocse, el lucréză pentru preuţĭ „Euchologiul“ cu învĕţăturile, analisate maĭ sus, şi traduce din grecesce „Evangelia învĕţatóre“ a Patriarchuluĭ Calist. Fiind însĕ că pre Petru Movilă trebuea să-lŭ preocupe maĭ mult viitorul poporuluĭ, de aceia el organisază „Colegiul movilénŭ“, ast-feliŭ, ca el cu timpul să devinĕ focariul sciinţeĭ teologice în genere, şi specialmine scóla, de unde arta omiletică s'a întinsŭ preste tótă Rusia . . . . Acum kiar din acestŭ punctŭ de privire specialŭ, kĭar pre terenulu omileticŭ, nu trebue să recunóscemu pre Petru Movilă de Părinte al Teologieĭ ortodocse? . . . . .

Archim. Genadie Enăcénu.

www.dacoromanica.ro

Cântarea și Imnografia în Biserica primitivă.

Modul și desvoltarea eĭ în Biserica Orientală Orthodoxă.

Primiĭ Crestinĭ din Ierusalimŭ pentru a'şĭ severşi datoriele lorŭ religióse visitaŭ templu Iudaicŭ, şi luaŭ parte la serviciele religiuneĭ Iudaice. Dară afară de acesta, se întruniaŭ si 'în adunarĭ particulare, ce aveaŭ locŭ în casele unora dintre Creştinĭ, dupre norma Sinagogelor (Romanĭ XVI, 5; I Corintenĭ XVII, 9; Filimon; 2 Colas. IV, 15). Cândŭ Creştinii s'aŭ înmulţitŭ, s'aŭ înfiinţatŭ încă maĭ multe bisericĭ de astfeliŭ prin case, la care presida cel maĭ bĕtrânŭ séu presviterŭ; éră toţĭ aceştĭ presviterĭ, dupre norma Sinagogelorŭ, compuneau unŭ Colegiu preste care presida unŭ Episcopu. Dara, de óre-ce cu timpul viaţa Creştinilor a începutŭ a diferi de cea mosaică, şi eĭ a se separa maĭ multu în caracterŭ şi întreprinderĭ de Iudeii ce se ţineaŭ strictŭ de legea vechiă, dela sine a urmatŭ că noua viaţă religiósă a Creştinilor a produsu unu noŭ *cultŭ idealŭ* desbrăcatŭ de ceremonialul cel grosŭ Iudaicŭ.

In adunările lorŭ particulare Creştiniĭ se edificaŭ uniĭ pre alţiĭ prin rugăciunĭ, psalmodiĭ, şi prin cântarea celor ântêiŭ imne compuse de creştinĭ. Că creştiniĭ încă de la începutŭ nu se mărgineaŭ numaĭ la Psalmii din Vechiul Testamentŭ, dară că chiaru din secului âteiŭ începuse a se produce imne creştine, care se cântaŭ în adunărĭ, este fórte probabil. Aşa Pliniŭ (Epist. X, 96) ḑice către Trajan, că s'a încredinţatŭ din partea Creştinilor că ei cântau luĭ Christos unŭ imnŭ ca unuĭ Dumneḑeŭ: quod essent soliti, stato die ante lucem couvenire, Carmenque Christo, quasi Deo, dicere secum invicem: „Că Creştiniĭ ar fi îndatinaţi a se aduna în ḑi stătornicită, înainte de resăritul Sórelui, şi a cânta pe rându unu imnu lui Christos ca lui Dumneḑeŭ“.— Totŭ acesta arata şi diferinţa ce face Apostolul Paul între Psalmĭ, imne şi ode spirituale (Efes. VIII, 19; Colas. III, 16). Urme de acest-fel

www.dacoromanica.ro

de imne vechĭ creştine Criticiĭ le află chiar în cărţile Nouluĭ-Testament. Aşa locul de la I Timot. III, 16: „Dumnedeu s'a aratatu în corpŭ, s'a jus„tificatu de spiritu s'a aratatŭ îngerilor, s'a predicatu la némurı, s'a credutu în lume, s'a înnalţatŭ în glorie". Se crede a fi unu restŭ de imnu. Urme de imne se găsescŭ şi în Apocalipsŭ.

Este imposibil a presupune că ântêiĭ creştinĭ, în primul entusiasm al credinţeı, să nu fi cautatu nouĕ forme de doxologiı pentru D-zeu, carele s'a descoperitŭ în Christos; dară ceva complectŭ atâtŭ despre imnografia primitivă, cât şi despre cântarea musicala din biserica Apostolică, nu cunóscem. (a)

Maĭ multŭ de cât probabilŭ este că melodia primitivă fu cea Ebraică, de óre-ce şi primiĭ convertiţı la creştinismŭ fura dintre Judeĭ.

Propriu vorbindu dara, imnologia (cântarea şi compunerea de imne) la începutu fu maı multu o Psalmodie; căcı modul cel principal şi maĭ usual de a lauda pre Dumnedeu, era de a cânta Psalmı din Psalteriŭ. Era în usu însă şi imnele Vechiuluı Testament, conform carora s'a compusŭ în urmă Canonul, precum şi Odele spirituale ale primilor creştinı. Dara aceste din urmă au începutu a se înmulţi maĭ alesŭ pe la finele seculuĭ alu IV, şi se combinaŭ tot-dé-una cu Psalmiĭ. Mare progresŭ a făcutŭ imnologia sânţita în Biserica Orientuluı din secolul al VI-lea, şi maı vârtos din epoca sântuluĭ Ioan Damascenu, de cândŭ serviciul în bisericele mirene constà maı multu din cântărı, de câtu din cetirı şi predicĭ ale superiorilor, ca în bisericele primare. Motivul principal pentru desvoltarea graduală a cântăreı armonice, în Biserică a fostŭ actulŭ esenţialŭ al cultuluĭ creştin: Rugaciunea. Rugăciunea cea ferbinte şi înălţată către Dumnedeŭ din adêncul inimeĭ nu numaĭ că mişcă gura şi dispune corpul într'o stare entusiastică, ci moduléză şi vocea într'unŭ modŭ melodiòsŭ şi armonicŭ. Pentru aceea rugele, cetirea şi orĭ-ce specie de cultŭ esteriorŭ tot-dé-una s'aŭ efectuatŭ orĭ prin o declamare melodiósă, orı prin o cântare artistică, plină de sentimentŭ divin şi înduıoşire. La Iudeĭ chiarŭ se considera ca ceva necuviinciosu şi profanatorŭ cetirea simplă a Scriptureĭ. Lucru ce s'a continuatŭ şi până la noĭ în cetirea Apostoluluĭ, Evangeliuluĭ şi pronunţarea rugăciunelorŭ. (b)

1) Despre Psalţĭ (Cantores).

La început cânta în Biserică tot poporul, precum acésta se făcea, şi se face în Sinagogă. Déră fiindŭ-că nu sciaŭ toţĭ să citéscă, nicĭ să cânte,

(a) Vedĭ Istoria Bisericéscă a D. Diomedu Ciriacos Tom I, Atena 1881.

(b) Acestŭ tractatŭ este estrasŭ din Liturgica luĭ P. Romboţi, fostŭ profesorŭ de Teologie la Universitatea din Atena. † 1878.

www.dacoromanica.ro

şi ceĭ-ce ceteaŭ, adesea-orĭ n'aveaŭ cărţı, de aceea spre a se mănţinea preceptul Apostoluluĭ „ca tóte să se facă cuviinciosu şi în ordine," unul începea cântarea şi ceĭ-lalţĭ îlu secundaŭ, precum ḑice Sozomenu (V, 13): începeaŭ cântarea psalmilor ceĭ-ce o cunosceaŭ maı bine, éră mulţimea recita sonorŭ în concertŭ. Ceĭ-ce o cunosceaŭ maĭ perfectu eraŭ fără îndoială Ceteţiĭ, Psalţiĭ şi cel-ce maĭ în urma fu numitu : Canonarhu (începătorulŭ de cântare al Canonuluı). Dionisie Areopagitul în acéstă privire ḑice : Ierarhul începe sacra melodie a psalmilorŭ şi tótă ordinea bisericéscă cânta înpreună cu dênsul cântarea psalmică (Ierarh. bisericéscă 3). Cele maĭ susŭ ḑise se complectéza maĭ clarŭ prin ordinile Apostolice (II, 57): „Altŭ cine va să cânte imnele luĭ David, şi poporul să cânte maĭ încetu acrostihurile." Acésta atestă şi M. Atanasie (Apolog. II contra Arianilor) : „Şeḑîndu pre tron invitamŭ pre Diaconu să cetéscă psalmul.... éră poporul să respundă : că în vécu este mila luı." Din acestea înţelegem maı clarŭ datina în Biserica nóstră până acum. De importanţă suntŭ şi cele ce ḑice Eusebie (II, 17) : „Pe cândŭ unul cântă frumosŭ în cadenţă ceĭ-lalţĭ în linisce ascultândŭ, cântă împreună stihurile dela începutul şi finele imnilor." Ceva analogicu : pe cându unul cetesce, repetescu şi la noĭ corurile, după fie-care stihŭ, stihul începătorŭ séu final; precum : Pentru rugăciunele Născătóreĭ etc. etc., la tipicele Liturgieĭ. Aseminea imnul celor treĭ tinerĭ în sâmbăta cea mare.

Pentru buna ordine adesea se despărţia poporul în douĕ coruri şi cânta alternativŭ séŭ antifonicŭ, dară tot-dé-una unul începêndu. De însemnatŭ în acésta suntu cele-ce ḑice Mar. Vasile (Epist. 207 catră cler. Neocesar); „La noí de nópte manecă poporul catre casa de rugăciune, şi cu durere şi întristare însoţită de lacrimĭ marturisindu-se luı Dumneḑeŭ, în fine să rădică dela rugăciune, şi se dedau la cântarea de psalmĭ. Şi une-orĭ, despărţindu-se în douĕ, cântă pe rêndŭ, pe de o parte întărindu-se prin acésta în învĕţarea cuvintelor sacre, éra pe de alta stăpânindu-şĭ atenţiunea şi destragerea inimeloru. Alta-data érăşĭ cedândŭ unuia a începe melodia, ceĭ-lalţĭ recitéză încetu. Şi aşa în variaţiunea psalmodieĭ şi a rugaciuneı petrecênd nóptea, cândŭ se luminéză de ḑiuă, toţĭ în comunŭ ca cu o gură şi cu o inima adreséza către Domnul psalmul de mărturisire, apropriindu-şĭ fie-cine şie cuvintele cainţeĭ."

Maĭ în urmă, după ce mulţĭ dintre ereticĭ începură a compune imne de rea credinţă, Sinodul din Laodicia a ordonatŭ (Canon. 15) :„Nu se cade se cânte alţiĭ în biserică afară de psalţiĭ orînduiţĭ, cariĭ se sue pe amvonŭ şi cântă de pe carte." Acéstă interḑicere a trebuitŭ sa se facă din necesă chiar şi asupra bine-creḑetoriloru, din causa progresuluĭ gradual al imnologieĭ şi al melodieĭ, pe care poporul nu putea maĭ multŭ a o sécunda căntându împreună cu psalţiı, şi fu nevoit a

www.dacoromanica.ro

se mărgini numaĭ la o recitare cu voçe încetă a odelorŭ luĭ cunoscute, séŭ se pronunţă aceste rugĭ scurte : Dómne miluesce, Aminŭ, Aleluia etc. etc.

In catedrala cea mare a Constantinopoleĭ, în timpul împeratuluĭ Eracliŭ, (an. 610) s'a ordonatŭ a fi 25 de Psalţĭ, 160 de anagnostĭ şi 70 ipodiaconı. Din acestia se formaŭ corurĭ, şi cântaŭ troparele, probabil dupre modulŭ ce se maĭ conservă încă în unele monastirĭ (cum sĕ cântă la noĭ acum la Aerŭ : înmormêntarea Domnuluĭ), adecă succesivŭ fie-ce toparŭ, orĭ numaĭ stihurile, éră împreună şi într'o vóce cântaŭ pre largu : stihirile vesperine, slavele, etc. etc. Apoĭ pentru ca în aseminea ocasiunĭ să nu se întêmple confusiĭ şi hasmodiĭ, Domesticiĭ, orĭ Protopsalţiĭ, făceaŭ începutŭ şi conduceaŭ corurile prin gesticulaţiunĭ de mânĭ. In timpul împeratuluĭ Mihael Curopalatul (an. 811) Cantorul Imperatuluĭ se numia Protopsaltŭ, éră ceĭ-l'alţĭ Domesticĭ.

Că din vechime toţĭ cântaŭ în Biserică, afară de atestaţiunile autorilorŭ supra-însemnaţĭ, maĭ avemŭ şi alte mărturiĭ. Aşa Apostolulŭ Paul (Colos. III, 16) dă a înţelege de acésta, când ḑice : „Invăţindu-vĕ şi înţelepţindu-vĕ între sine cu psalmĭ, imne şi ode spirituale cântândŭ cu harŭ în inimele vóstre Domnuluĭ.“ Apoĭ că aici se înţelege a cânta în comun, acésta este aretatŭ nu numaĭ din obiceiulŭ ordinarŭ alŭ Sinagogeĭ, dară încă şi din datina generala a Bisericeĭ până la finea seculuiluĭ al IV. Aşa Chrisostomŭ (Omil. 36 la I Corint.) ḑice : „Din vechime toţĭ se adunaŭ şi cântaŭ linŭ împreună ; acésta facem şi noĭ.“ Şi aiurea (Omil. la Psalm. 145) : „Femeile (a) şi bărbaţiĭ bĕtrânĭ şi tineri se despart dupre cerinţa cântăreı ; căcĭ spiritulŭ cântăreĭ armonizândŭ vócea fie-cuĭ, resultă din tóte o melodie.“ Totŭ acestea atestéză şi Ilarie în Psalmul 65. In câtŭ rĕŭ opinéză Bellarmin ca S. Amvrosie, posteriorŭ luĭ Ilarie, arŭ fi introdusŭ în Apusŭ cântarea în comunŭ, spre mângâerea óre-cum a poporuluĭ contra persecuţiunelorŭ împĕrateseĭ Iustina (an. 368), care voia a întroduce Arienismulŭ în statele sale.

In câtŭ privesce cântarea alternativă séŭ antifonică, de unde şĭ-aŭ luatŭ şi numele Antifonele (ca dela ὑπακούειν a asculta, ipacoile), Istoricul Socratŭ (II, 8) ḑice că Ignatie a întrodusŭ acéstă specie de cântare : „Ignatie a vĕḑutŭ visiune de îngerĭ cariĭ cântaŭ Sânteĭ Treimĭ imnurĭ antifonice, şi a predatŭ modulŭ visiuneĭ Bisericeĭ din Antiohia ; de unde acéstă tradiţie s'a respânditŭ în tóte bisericele.“ Dară multŭ maĭ demnă de creḑutŭ este naraţiunea luĭ Teodoretŭ (istor. Bi-

(a) Despre cântarea femeilorŭ în Biserică, atestă şi Isidorŭ Pelusiotulŭ ḑicênd : „Apostoliĭ aŭ permisŭ ca femeele să cânte în Bisericĭ necontenitŭ“ (Cart. I, Epist. 90.)

www.dacoromanica.ro

ser. II. 24), carele ḑice ca monahiĭ Flavianŭ şi Teodorŭ sub Mar. Constantin (337—61) aŭ întrodusŭ în Antiohia acéstă cântare, de unde s'a respânditŭ a cânta alternativŭ. Teodorŭ al Mompsuestieĭ ḑice ca acestĭ monahĭ aŭ tradusŭ imne antifonice din limba Siriacă în cea grécă. Éra în Siria acéstă specia de cântare a fostu de-a pururea în usu. In acéstă parte musica Ebraică de timpuriu s'a amestecatŭ cu cea elenică; fiindŭ-ca cântarea succesivă şi alternativă se afla încă din adînca anticitate la Essei, şi pe de altă parte corurile grecé, în representarea vecheloru Drame, totŭ ast-feliu cântau. In cât se póte opina că acéstă cântare antifonică, nu era de la începutu comună în Biserica, ca întru cât-va profană; pentru care chiaru şi în Antiohia a interḑis-o pentru cât-va timpŭ Paul Samosatulu. Dară de óre-ce o aflămŭ în timpul Mar. Vasilie în usŭ, este evidentŭ că cu multŭ maĭ nainte trebue sa fi fostu întrodusă în Capadocia. In Constantinopolu cântarea antifonică fu întrodusă, în contra cântăriloru Ariane, de către S. I. Chrisostom, éra în Mediolan de S. Amvrosie. Cu tóte acestea la monahi din Egiptu canta încă totu numai unu cântareţŭ.

11. *De Melodie.*

In câtu privesce cântarea, acésta la începutu a fostu fórte simplă. Că décă Muzica se considera de vechiĭ Eleni numaĭ ca o îndulcire a ḑicerilorŭ, apoi cu multŭ maĭ vêrtos a trebuítŭ a se considera ast-feliŭ de Biserica vechia, cândŭ cânta întrega Biserica, şi musica prin urmare n'a pututu de locŭ să devină o arta perfecta; fiindu-că în rugăciune esenţialulu suntŭ cuvintele éra nu cântarea. Apoi fericitulu Augustinŭ ḑice espresŭ de sântul Atanasie (Confes. X, 33), că a ordonatŭ ca Ceteţulu sa cânte psalmulŭ aşa, în câtŭ maĭ multŭ semĕna cu o declamare de câtŭ cu o cântare : qui tam *modico flexu vocis* faciebat sonare lectorem psalmi, ut pronuncianti vicinior esset, quam canenti = carele punea pe cetitorul psalmului să cânte cu o aşa *mică întorsetură a vóceĭ,* în câtŭ semĕna maĭ aprópe cu unulu ce pronunţă de câtŭ cu unulu ce cântă." Despre acéstă mică întonare a vóceĭ amintesce şi Isidorŭ Ispanulu, că în genere era usitata în Biserica primitivă (De Ecles. offic. I, 5). Tôtŭ aşa era în usŭ şi în Sinagogă şi se manţinu şi prin Monastirĭ. Apoĭ în timpurile nóstre modul cetireĭ S. Scripturĭ şi a multorŭ parţĭ din Liturgie, ce alta este, de câtu o pronunţie armoniósă fórte simplă şi uşóră şi probabilu este chiar modulŭ acelŭ vechiŭ de cântare, care dupre mărturia maĭ multora (veḑi Lavsaiculu luĭ Paladiŭ, şi la Casian) se conserva în Monastirĭ, şi după ce se întroduse în bisericele din oraşe cântarea cu maĭ multă artă.

Pe lêngă acésta era în usu şi o altă specie de cântare a Ebreilorŭ, carea dupre Clement Alexandrénu (Stromat. 6) semĕna în privirea

www.dacoromanica.ro

simplicităţeĭ şi a gravitaţeĭ cu modulŭ Doricŭ de cântare alŭ Elinilorŭ. Precum însĕ Ereticii aŭ datŭ locŭ prin ideile lorŭ eterodoxe la formarea şi constituirea dogmeloru ortodoxe, totŭ aseminea se întêmplă şi cu Imnologia şi cântarea bisericéscă. Aşa Donatiştiĭ în Africa şi Meletianii în Alexandria întroducendŭ în serviciulŭ bisericescŭ melodia teatrală pentru a atrage poporulŭ fermecându simţurile prin varietatea accenteloru cântărei, au pângăritŭ şi profanatŭ gravitatea melodieĭ bisericesci. Pentru aceea şi parinţiĭ bisericescĭ fură nevoiţĭ a regula şi cântarea imneloru bisericescĭ maĭ convenabilu cu majestatea cultului divinŭ. Atâtŭ în Resaritu câtu şi în Apusu s'au întrodusŭ imne noue, şi cântarea a începutu a lua accente maĭ sonore, mai variate şi maĭ sensitive. S'au formatŭ coruri, s'aŭ întrodusŭ, cum am vĕḑutŭ dintr'unŭ citatŭ alu luĭ Chrisostom, vocĭ copilărescı şi femeescĭ. Darŭ aceste innovaţiuni a atrasŭ nemulţiamirea şi recriminarile multora, cariĭ preferaŭ simplicitatea în loculŭ armoniei încântatóre recentŭ întrodusă. Curiósă este reprobarea Egipténuluĭ Avà Pamvo, din seculul alŭ IV-le, către monahulŭ, ce se întrista că în pustie nu se aude melodia, ce o auḑisă petrecĕndu cât-va timpŭ în Alexandria." Avà, ḑice monahulŭ în negligenţă consumămu ḑilele nóstre în acestŭ deşertŭ, ne cântândŭ nicĭ Canóne, nicĭ Tropare. Că mergêndu eŭ în Alexandria, amŭ vĕḑutŭ cetele Bisericeĭ cum cântă, şi m'am întristatu fórte, că şi noĭ nu cântămŭ canóne şi tropare. — Vaĭ de noĭ, fiiule! ḑise Avà, că aŭ sositŭ ḑilele, în care monahiĭ voru părăsi nutrimentulŭ celŭ vêrtosu, esprimatŭ prin Sântulu Duhŭ, şi se voru abate dupe căntărĭ şi versurĭ. In adeverŭ, ce frêngere a inimeĭ, ce lacrimĭ provin din tropare? De ne presentamŭ înaintea luĭ Dumneḑeu, se cade a sta cu multă umilire, şi nu în distragere; că n'au eşitu monahiĭ în deşertulu acesta, pentru ca presentându-se luĭ Dumneḑeŭ, să se distragă, să cânte cântărĭ, să armonizĕză vocile, să misce din mânĭ şi să mute din picĭóre, etc. etc." (Geronticu lui Pamvo, Abatele Nitriei). Aspru reprobéză şi Chrisostomŭ pre Psalţiĭ, ce imitaŭ pre orhestistĭ şi pantomimĭ, emiţindŭ glasurĭ descordante, întinḑêndŭ mânele, şi săltândŭ cu picĭórele, şi cu totŭ corpulŭ mişcându-se (Cuvent la Osie I). Isidorŭ Pelusiotulu încă desaprobă melodia teatrală a femeilorŭ (Cartea I, Epist. 90). Şi Ieronim mustră pre cântătoriĭ ce 'şĭ móie şi diregŭ gâtulŭ, pentru a nu deveni cacofonici, cu medicamente dulcĭ ca Tragedianiĭ (în Ephes. V. 19). Éră Sinodulu din Cartagena şi maĭ alesŭ celŭ al VI-lea Ecumenicŭ (Canon. 75) ordonéză : Voimŭ ca ceĭ ce se presintă în bisericí pentru a cânta să nu se serviască de strigăte descordante şi să nu forţeză natura spre răcnite, nicĭ să adaugă ceva necuviinciosŭ şi nepotrivitŭ Bisericeĭ. Ci să aducă cu multă atenţiune şi umilire psalmodii lui Dumneḑeu, carele vede cele ascunse ale inimeĭ. Cacĭ sacra scriptura a învĕţatu pre fiiĭ luĭ Israil a fi evlavioşĭ".

www.dacoromanica.ro

Cu tóte acestea Cântarea nu putea sta pe locŭ; căcĭ în seculŭ alŭ IV-le Imnele bisericescĭ înmulţindu-se, aŭ adusu necesitatea ca şi melodia să se varieză din ce în ce maĭ multŭ, în câtŭ S. Amvrosie aŭ întrodusŭ în Eparhia sa cele patru genurĭ de armonie a Elenilorŭ: Doriŭ, Frigiŭ, Lidiŭ şi Mixolidiŭ, ca dupre acestea să se cânte Troparele bisericescĭ de atuncĭ. Se pare că aceste patru glasurĭ le-a luatŭ din resăritŭ, de unde a luatŭ şi multe altele, şi unde cum se va vedea maĭ în urmă, eraŭ în usŭ maĭ multe ehurĭ séŭ glasurĭ, chĭar şi în timpulŭ luĭ Amvrosie. Intre acestea, se ḑice că Papa Gregorie, ḑisŭ Dialogul, a întrodusŭ (la finele Secul. al VI-le) şi pre cele-lalte patru glasurĭ derivate séŭ hromatice (al V, al VI, al VII şi al VIII) (a).

Incă în timpurile maĭ vechĭ renumitulŭ Astronomŭ Ptolemeŭ (Secul. II) a fostŭ redusŭ la 7 cele 14 ehurĭ ale Elinilorŭ vechĭ, şi Carol cel mare, două secule în urma luĭ Gregorie, este cel ântêĭ carele a introdusŭ în Apusŭ cunoscutele optŭ glasurĭ, pre care el le-a auḑitŭ de la Psalţiĭ ce însoţĭaŭ ambasada împeratoruluĭ Bizantinŭ, şi pentru care a instituitŭ anume scóle de *plain-chant*. Éră aceste optŭ glasurĭ eraŭ cele ale luĭ Damascenŭ (b). Apoĭ chiarŭ Ión Damascen, carele a formatŭ Octoihul şi a regulatŭ a se cânta periodicŭ dupe glasurĭ Duminecele troparele Invierеĭ, nu este însuşĭ şi inventatorul celorŭ optŭ glasurĭ, ci le-a învĕţatŭ, înpreună cu tótă instrucţia profană, dela dascalulŭ sĕŭ Cosma cel din Grecia mare, şi carele posedà tótă învĕţĭătura Elinéscă.

Fie-care din cele patru glasurĭ originale (1, 2, 3 şi 4) avêndu-şĭ de bază unul din tonurile celorŭ patru modurĭ vechı elenice, se mărginescŭ în sfera a patru córde séŭ tonurĭ succesive (tetrachordie, orĭ maĭ bine semi-octavă), ca în timpurile luĭ Terpandru (muzicantŭ şi poetŭ grecŭ din Lesbosu, pe la 676 ante Christŭ). Éră fie-care glasŭ derivatŭ constă din alte patru tonurĭ, care înpreună cu ale glasuluĭ sĕu original, forméză o gamă complectă. — Până la captivarea Constantinopoleĭ, cântătoriĭ numiaŭ, dupre cum ḑice Brieniŭ (Treĭ cărţĭ de Armoniĭ), cele optŭ glasurĭ cu numele încă Elenice. Glasul I se numia Ipermixolidiŭ, éră derivatul sĕŭ al V-le Doriŭ séŭ Ipomixolidiŭ; al doilea se numia Mixolidiŭ, éră derivatul sĕŭ al VI-le Ipolidiŭ, al trei-

(a) Papa Gregorie a întrodusŭ vestitul Cantus planus (plain-chant), carele la Orientalĭ se ḑice papadicŭ, séŭ modul încetŭ şi de egală mĕsură. Éră acésta avu locŭ din causă că deja lipsisă prosodia vechiă a pedelor (silabelor) lungĭ şi scurte, care fusese încă în usŭ în timpul luĭ Amvrosie, şi pentru aceea şi la muzică se conservase ritmul vechiŭ.

(b) Papa Gregoriŭ a instituitŭ şi scóle pentru învĕţarea psalmodieĭ. Pe cândŭ Corul înainta încetŭ, alţiĭ prin o voce flexibilă varia cantarea, şi împreună cu Isonariĭ compuniaŭ o armonie. Totŭ cam aşa póte cântaŭ şi psalţiĭ ceĭ mulţĭ din Constantinopolŭ.

www.dacoromanica.ro

lea Lidiu, éră derivatul seu al VII-le Ipofrigiu; şi al patrulea Frigiu, éră derivatul sĕŭ alu VIII-le Ipodoriŭ.

Melodia glasurilorŭ din timpul luı Damascenŭ putem ḑice cu siguranţă că se conservă încă în troparele prosomice şi în Canóne. Prosomiele aŭ de bază unŭ troparŭ maĭ vechiu câtatu idiomelicu séŭ dupre norma sa proprie, éră troparele fie-careı ode din Canonŭ se cântă dupre Irmosul din fruntea lorŭ. (Irmosŭ însémnă *şirŭ, înşirare,* căcĭ conformŭ luĭ se înşira séŭ întórce cântarea Tropareloru, care însémnă *întórse* dela τρέπω - τρόπως - τροπάρια). Irmósele ca şi troparele vechı aŭ servitŭ ca începuturĭ (prológe, preambule) spre formare, maĭ în urmă, acelorŭ maĭ multe tropare. Membrele şi Incisele tropareloru suntŭ arangiate dupre ritmul Irmóselorŭ, şi a prosomielorŭ, de aceea punctuaţia în cărţile bisericescı grece este făcută dupre ritmŭ éră nu dupre sensulŭ fraselorŭ (a). Şi basa ritmuluı este tonalitatea, éră nu silabele scurte orĭ lungı. Apoĭ ritmul acestorŭ tropare este dupre imitarea poesieĭ lirice, adecă pentru variaţiune membrele suntŭ neegale între sine. Şi cântarea este aşa de strînsŭ legată cu ritmulu, şi atâtŭ de simplă şi frumósă, în câtŭ a fostŭ imposibil a se perde melodia primitivă. Altŭ-ceva suntŭ căntărele pe largŭ idiomelice, ce se întindŭ şi scurtéḑă dupre voinţa; dreptŭ-care s'aŭ şi conservatŭ aşa de variate. Dară şi acestea, de şi maı posterióre, nu sunt străine de modulŭ vecheĭ psalmodiı, afară de unele adausurĭ maĭ nouĕ din musica Orientală barbară.

Tóte gamele celorŭ optŭ glasurĭ nu se potu potrivi exsactu cu cele ale musiceĭ vocale moderne; precum, dupre opiniunea ómenilorŭ cunoscătorĭ, nicı gamele vecheĭ musicı Elenice, nu se puteaŭ în totulu concorda cu acésta. In multe se află unu elementŭ asiaticu, care cere unŭ auḑŭ fórte finŭ, şi de care nu are nevoia armonia maĭ nouĕ ce s'a desvoltatŭ maĭ alesŭ dela seculul alŭ 16 încóee. Gama Musiceĭ moderne este resultatulŭ uneĭ îndelungĭ prolucrărĭ şi transformărĭ; în câtŭ se cere multŭ studiŭ şi întinse cunoscinţĭ pentru transformarea melodieĭ bisericeşcĭ în cea a musiceĭ moderne.

III). Despre Imnologia Bisericéscă in cele ântêĭ treĭ secule.

Cea ântêia informare de imnele din timpurile Apostolice o avem dela Paul, carele ḑice: „Impleţi-ve de Duhulŭ, vorbindŭ între voĭ în *psalmĭ, imne* şi *ode spirituale,* cântându şi psalmodiindu în inima vóstră Domnuluı". (Efesen. V, 19; Colos. III, 16). Eraŭ prin urmare

(a) Acésta face ca sensulŭ multorŭ imne să fie obscurŭ, pentru care, cum vom vedea, încă greciĭ s'aŭ încercatŭ ale esplica; éră acésta devine cu atâta maĭ greŭ pentru traducătoriĭ în alte limbĭ, cariĭ trebue a eda numaĭ sensul autorilorŭ.

www.dacoromanica.ro

în usŭ *psalmiĭ*, ca şi în Templulŭ Iudaicŭ şi în sinagogă. Éră dupre tradiţia Indaică în Templu, în una din Sămbete diminéţa, se cântà psalmul alŭ 23 : „Alu Domnuluĭ este pămăntulŭ şi plinirea luĭ ;" Lunĭ alŭ 47 : „Mare este Domnul şi lăudatŭ fórte"; Marţĭ alŭ 81 : „Dumneḑeu stătu în adunarea ḑeilorŭ ; „Mercurĭ alŭ 93 : „Dumneḑeul resplatiriloru este Domnulu"; Joĭ alŭ 80 : „Bucuraţi-vĕ de Dumnneḑeu ajutatorul nostru"; Vinerĭ alu 92 : „Domnulŭ a împeraţitu"; Sâmbată alŭ 91 : „Bine este a se mărturisi Domnuluı". Şi la alte serbătorĭ se căntaŭ alţĭ psalmĭ.

Ca *Imne* se înţelegu cântarile luĭ Moise şi ale celorŭ treĭ Tinerĭ; éră sub cuvêntulŭ de *ode spirituale* se consideră cântările compuse de creştinı; cu tóte-că acestea la începutŭ erau puçine, mărgininduse creştinii pentru ase feri de erorĭ, maĭ multu în Imnele Scriptureĭ.

A). In specialŭ de Imne şi ode spirituale.

Psalmiĭ din Psalteriŭ fiindu cunoscuţĭ tuturora, vom vorbi maĭ în specialŭ de imne şi ode în primele treĭ Secule ale Crestinismuluĭ.

1) Imnele Apostoluluĭ séu cele nouĕ ode, care în Monastirĭ maĭ cu séma, se cetescŭ în fie-ce diminéţă, sûnt următórele (veḑi-le pe largŭ în Psalteriŭ) : 1) A luı Moïse : Să cântăm Domnuluĭ ; 2) totă a luĭ : I'a aminte Cerule şi voiŭ grăi ; 3) a Aneĭ mama luĭ Samuel : Intăritu-s'a inima mea în Domnul ; 4) a Profetuluĭ Avacum : Dómne auḑit-am auḑulŭ tĕŭ; 5) a Profet. Isaia : de nópte mănecă Spiritulŭ meŭ; 6) a Profet. Ioná : Strigat-am în necaḑulŭ meu catre Domnul Dumneḑeulŭ meŭ ; 7) Rugăciunea celoru treĭ tinerı : Binecuvêntatu eştĭ, Dómne, Dumneḑeulŭ părinţilorŭ noştriĭ ; 8) Imnulu celorŭ treĭ tinerĭ cu adausurĭ : Binecuvĕntaţı, tóte fapturile Domnuluĭ, pre Domnulŭ; 9) oda Nascetórei de Dumneḑeŭ : Măresce suflete alŭ meŭ pre Domnulŭ.

Că unele din aceste Imne aŭ fostŭ în usŭ de apururea, o putemŭ conchiḑe fórte probabilu, nu numaĭ din necontestata loru întrebuinţare îndata după cele treı Secule primare, ci înca şi din loculŭ Apocalipsuluı (XV, 3), unde se cânta oda luĭ Moise Servulu luı Dumneḑeu, înpreună cu oda Meluluĭ, de cătrecei-ce aŭ învinsu féra cea mare.

Din Intrebuinţarea Imnuluı celoru treĭ tinerı în Sâmbăta cea mare, precum şi din usitarea lorŭ generala în Bisericele Vechĭ, deducem că şi aceste Imne au fostŭ deapururea in usu. Nu este imposibilŭ a se fi cântatŭ şi oda Nascĕtórei de Dumneḑeŭ la serbătorile eĭ, ba póte şi tóte Imnele la sĕrbatorile marĭ, pentru care sau compusŭ maĭ ântêiu şi Canóne complecte, séu tropare ale celorŭ noua ode. Numĕ-

www.dacoromanica.ro

rulŭ de nouă s'a mănţinutŭ dupre cele nouă cete îngerescĭ, care deapururea s'aŭ numeratŭ nouă.

Maĭ apoĭ Troparele (séŭ Imnele) Canóneloru s'au alipitŭ la fie-care odă, cum se cântă înpreună şí până acum în unele Monastirĭ, şi precum acésta are locŭ chiarŭ actualmente la „Dómne strigatamu", la „Tótă suflarea," etc. etc. Petru aceea şi vechele Irmóse, conformu carora se armonizéză la cântare şi la ritmu troparelc Canóneloru, cuprindu înţelesulŭ şi ḑicerile chiaru ale celorŭ nouă ode (veḑĭ Irmóselc Nascereĭ, ale Boboteḑeĭ, a le Cruceĭ etc. etc. etc.).

B) In ce privesce odele spirituale ale Apostoluluĭ, séu Imnele primiloru creştinĭ, ele se întimpina maĭ ânteiu în Apocalipsŭ. Cele patru animale şi ceĭ 24 betrânĭ cântă odă nouă (V, 9 — 13) : Demnŭ estı a lua cartea, şi a deschide sigilele eĭ; că te-aı junghiatu şi ne-aĭ cumpěratu luĭ Dumneḑeŭ cu sângele teu..... Demnu este melulŭ celŭ junghiatu să capete puterea şi avuţia, înţelepciunea şi taria, onórea şi gloria şi binecuvêntarea..... „Ast-feliu de Imne se întîmpină şi aiurea (XI, 15 — 18; XV, 3 — 4) In Apocalipsu.

Pe lângă acestea, multe locurĭ din Apostolulu Paulŭ se consideră ca Imne, şi maĭ alesŭ celŭ din Epistola catră Efesenı (V, 14) raportatu ca străinŭ şi avêndŭ ritmŭ : „Pentru care ḑice : destépta-te cel-ce dormĭ, şi te scóla din morţı, şi te va lumina Christos." Şi alte pasage probabilu sunt totu astfeliu, cum este celu citatu la începutulŭ acestuĭ tratatu (I Timot. III, 16; II. Timot. II, 11 — 13 .

Din Imnologia de după timpul Apostolilor se conservă multe, şi până acum; sunt póte şi maı multe, dara-'su greu de cunoscutu. Probabilŭ s'a întêmplatŭ şi cu acestea ceea ce s'a întêmplatu cu Imnele din Secululu al IV şi alŭ V. Acestea fură modificate şi cuprinse în Imnele compuse de Imnografiĭ posteriorı. Ceva ast-feliu au făcutu chiar Imnografiı ceĭ marı ca Damascén; Cosma etc. etc., cum vom vedea. Imnŭ fórte anticu este doxologia cea mare : *Gloria întru ceĭ de susŭ luĭ Dumneḑeŭ,* până la : *Învrednicesce-ne Dómne,* care este altu Imnŭ adăugitŭ. Dupre opiniunea multora, de acestŭ Imnŭ amintesce. Pliniŭ. Cu óre-care variante se cuprinde şi în Ordinele Apostolilorŭ (VII. 47). Latiniĭ considera de compunatoru alŭ acesteĭ doxologiı pe Papa Telesfor (127 — 138); éră alu celeı latinescı, pe Ilariu († 368). Dară de sigurŭ Imnulu latinu este o simpla traducere a celuĭ grecŭ, de óre-ce era identicu cu celŭ grecŭ din timpul S. Atanasie. Fórte vechiă este şi doxologia mica : *Mărire Tatăluĭ.*

Alt Imn prea vechiu, dupre Mar. Vasilie (De Sântul Duchŭ 29) este : *Lumină lină*, ce până acum se cânta la vesperină. Acésta mulţemire (Eucharistie) de séra, cum o numesce S. Vasilie, se înscrie în Orológele nóstre luĭ Sofronie Patriarch. Ierusalemuluĭ, éra în cele grece moderne Martiruluĭ Atenogen, pe basa unuĭ pasagiŭ din S. Vasilie

www.dacoromanica.ro

Insĕ Eruditul Economos observă că trebue a se dęstinge Imnulŭ de séră acesta, de Imnul de plecare a luĭ Atenogen. Şi spre acésta póte fi de ajunsŭ şi numai Inpregiurarea ca „*Lumină lină*" este tuturor, cunoscutŭ, pe când Imnul luĭ Atenogen, de fórte puţini.

Imnŭ fórte vechiu este şi : „Unul sântu, unul Domn, etc.", ce se cânta la Liturgie după Esclamarea : „Sântele Sânţilor". Acesta se află în cele maĭ vechĭ Liturgii şi în cuvintele mistagogice ale lui Ciril Ierozoliménul.

Dintre Imnografiĭ acesteĭ Epoce, Dionisie Areopagitul (De numele divine III) atestă ca *Apostolicul Ieroteĭu* din Atena era : divin Imnografŭ, şi compunea Imne prea Entusiastice. *Iustin Filosoful şi Martirul* compusa cartea : *Psaltul,* ce s'a perdut (Euseb. Istor. Ecl. IV, 18 şi Ieronim de viris ilust.).

Sânţitul Ipolit încă se reportéză ca Imnografŭ. De la *Climent Alexandrénu* se conservă o odă versificată la Christos, în care Scriitorul se represintă cântândŭ în Biserică.

Gaiŭ (la Euseb. Ist. Ecl. V, 26) istorisesce ca *psalmĭ* şi *ode* ale fraţilor, scrise dela început de către credincioşi, laudă cântând divinitatea lui Christos, Cuvêntul luĭ Dumneḑeŭ. Şi Origen (în Psalm. 59) ḑice că credincioşiĭ compuneaŭ Imne maĭ artistice de cât de ordinar, şi că le primea Biserica.

Nepos Episcopul Pentapoleĭ compusa, dupre mărturia luĭ Dionisie Alexandrénu (Evseb. III, 24), multe imne şi eraŭ iubite.

Gregorie Taumaturgul, dupre Gregorie Nisul, despusă ca memoriele martirilor să se celebreză maĭ solemnel şi cu Imne; probabil dară că şi însuşi celebra pre martirĭ şi prin Imne, nu numai prin discursurile sale panigerice. Aicĭ trebue a se adaugi şi *Metodie al Patarelor.*

IV). De Imnologia dela seculul al patrulea şi până la Ióna Damascen.— Ideĭ preliminare.

De şi înca din timpurile Apostolice se compusese destule ode spirituale, din care unele se conservă întregŭ şi până acum, totuşĭ ele nu eraŭ tocmai multe, nicĭ tuturor comune. Imnologia, propriu ḑicêndŭ, a luat sborŭ şi întindere din seculul al patrulea, dândŭ motivŭ la acésta Ereticiĭ. Nu puţin a contribuitŭ şi înmulţirea sĕrbătorilor. Crescerea însĕ cea fórte mare a Imnologieĭ se incepe cu Ión Damascen şi ţine până la finea secul al XI-lea când se complectéză Imnologia. Dara nu puţine se află şi ḑin Epoca precedentă lui, de şi nu se conservă tóte în vechia lor formă, fiind-că Imnografii posteriorĭ adesa le-aŭ reformat. Este înse cu totul greşită ideea Evropeilor că Imnologia Bisericei Orientale se începe numaĭ din Epoca luĭ Damascen. Precum vom vedea nu numaĭ că multe s'au compus mai nainte de dênsul, şi unele se

www.dacoromanica.ro

conserva şi până astaḑı fără nicĭ o schimbare, dara chiar cele maı multe Imne ale Imnografilor posteriorĭ, neesceptând nicı pre ceĭ maĭ principalĭ (Damascen şi Cosma), sunt o reculegere din cele maĭ vechı. Ele au fostu maĭ mult modificate, şi maı ales cele scrise în versurĭ metrice, după ce odata prosodia vechia deveni inutila şi mórta.

Producţiele compuse maı nainte de Damascen, se numescŭ de ordinariŭ : *Tropare* dela τρόπος=cântare întórsă. Tot acestea maı pe urmă se numiră *Stihire* şi *Stihirale* (Stihóvna), de óre-ce se uniau cu psalmiı dela Vesperină şi de la laude demănéţa. Éră troparele ce se uniau cu cele nouă ode s'au numit *Canóne* séu tropare ale Canonuluı, ce însémnă unŭ întregu compusŭ din treı ode (de unde Triod) pentru serbatorile simple, orĭ din patru ode (Tetraodiu), orı din noua, orĭ maĭ ordinarŭ din optŭ ode la serbatorile cele marı. Ḑicerea *canonŭ* se întimpină deja în secului al IV-lea şi începuturı de Canóne, dupre însemnarea maĭ posterióre a Cuvêntuluı, se află încă maĭ nainte de Damascen. Pe lângă acésta, troparele maı posterióre ale vesperineı şi a laudelor s'au numitu prosomiĭ, că semenaŭ la ritm cu troparele maı vechı, precum troparele Canónuluĭ se potrivescu la ritmŭ cu Irmósele, séŭ cu ântêile tropare a fie-căreĭ ode din Canon. Cele maĭ multe din produsele de dupa Damascen sunt prosomiı, şi aŭ de bază vechele Irmóse, care s'au numitu şi *Catavasiĭ,* pentru ca cântate la finea fie-căreı ode, corurile se pogoriau spre a se împreuna, şi aşa le căntaŭ maı pre largu. Alte tropare, séŭ Imnele propriı ale Serbătorilor, s'au numitu de Cântăreţul roman, *Condace.* Éră acésta sub Bizantinĭ însemna : micu volum; şi s'a numitu póte aşa dela lemnul scurtu (κοντός) în giurul căruia se înfeşura volumul de membrană séŭ de hartie. Imnele ḑileĭ s'au numitŭ după aceea *Apolitice* (absolutoriĭ, finale), că se cântau la finitul Vesperineĭ. Dela Imnografiĭ posteriorĭ avem tropare apolitice numaĭ la sĕrbătorile marĭ, pe când condace avem şi la Sânţiı fie-căreĭ ḑile. Condacele şi Apolitecele posterióre se ritméză dupre cele maı vechĭ; de aceea adesa au în frunte unu Inceput de troparu séŭ prolog.

Alte tropare s'aŭ numit *Icóse* (case), póte pentru că sunt ca unŭ edificiu séŭ casă de Imne, cuprinḑêndu în scurtu subiectul serbătoriı. Pentru aceea înpreună cu condacul se şi propun înaintea Sinaxaruluĭ.

Unele tropare s'aŭ numitu *Exapostilare* (trămiţătóre) şi *Fotagogice* (Luminătóre), la noĭ ḑise sfetelne, dela stihul : ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου=Trămite lumina ta; adecă unele întitulându-se dupre ḑicerea ântêia, éră altele după adoua a stihuluĭ menţionatŭ. S'aŭ maı numitŭ Fotagogice = luminătóre, pentru că se căntaŭ la finele Manecăreı, când se zĕria de ḑiuă. Pentru aceea înaintea Doxologieĭ şi esclamă preotul : „Glorie ţie celuı ce ne-aĭ aretatŭ lumina".

Aşa şi cele-l'alte tropare s'aŭ numitŭ : orı dela cuprinsul lor, pre-

www.dacoromanica.ro

cum ale *Născătórei*, cu care se închee tóte Stihirile, odele etc. etc.; *triadicale*, că prin ele se laudă Treimea; orĭ dela ḑicerile cu care se începu, ca *Slavele, Evloghitarele, Axiónele, Heruvicele* etc. etc.; orĭ dela starea şi acţiunea, ce avea loc în Biserică, în timpul cântăreĭ lor; precum : *Catisme* (Şeḑĕtóre)=sedelne, că în timpul lor se şedea jos; *Chinonice*, că în timpul lor se făcea Comunicarea etc. etc.

Dară esplicarea detaliata a acesteĭ nomenclaturĭ aparţinândŭ maĭ mult Liturgicilor, noi revenimŭ la subiectul nostru, spre a areta modul de compositie al Imnologiei grece în acésta periodă cultă a Bisericeĭ, pentru care şi Imnologia ei are forma esternă a poesieĭ clasice Elenice; de aceea numaĭ cu greu, şi une-orĭ de feliŭ, nu se póte reproduce în alte limbi.

Din Epoca maĭ nainte de Damascen sunt :

Câte-va Stihire, Imnul Trei-sânt, Imnele Heruvimice, Cineĭ tale ceĭ tainice, unule nascutŭ Fiiule, condace, Icóse şi câte-va Canóne. Pe lângă acestea, şi Stihurĭ Iambice. In secului al IV şi al V-lea predomină Imnele versificate dupre vechia prosodie metrică; éră dela secul al VI-le se începe noul ritm ce se raḑimă pe tonŭ. Raportul însĕ acestuĭ ritmŭ cătră metrica vechiă este necunoscutŭ. Există unŭ raportŭ, de strofe şi antistrofe în prosomiŭ şi Canóne şi în multe alte tropare, dară relaţiunea metrului lor catre vechia poesie lirică, este nesciută.

In unele canóne ale sĕrbătorilor marĭ (La Crăciun, Bobotéza, Pogorîrea Sântuluĭ Duchŭ etc. etc.) s'a conservatŭ prosodia vecheĭ poezii iambice. Se găsesce acésta prozodie şi în distihele în onórea Sânţilor puse—pe lângă—Sinaxare. Éră Exametrul eroicŭ se conservă în acrostihele Canónelor.

Slavele înse şi multe Stihirĭ idiomelice pare ca chiar de la început s'aŭ compusŭ făra nici unu ritmŭ, şi se căntaŭ pe largŭ (care modŭ se şi numesce Stihiraricŭ séu papadicu), de aceea la acéstă cântare se reduce cu uşurinţă orĭ-ce compunere în proza; căcĭ silabele pot fi prelungite dupre voinţă. Dară nu este tot ast-feliu şi la prosomiĭ, la cântarea cărora se pot reduce numaĭ stihirile, ce sunt compuse dupa unŭ ritmŭ óre-care : tonicu séŭ metricŭ.

In Catalogul Imnografilor Bisericei vechĭ s'a înscrisu următoriĭ marĭ părinţi, Păstorĭ şi Dascalĭ aĭ Bisericeĭ, mulţi dintre sânţĭ, şi mulţĭ din Imperăţiĭ pioşĭ. Ceĭ maĭ principali sunt următoriĭ :

Efrem Sirul, Gregorie Teologul, Ión Chrisostom, Ciril al Alixandrieĭ, Proclu al Constantinopoleĭ, Cir al Smirneĭ, Anatoliu al Constant., Roman Cântătorul, Timoteiŭ al Const., Iustinian Impĕretul, Simion Taumastoritul, Georgie Pizides, Sofronie al Ierusalemuluĭ, Andreiu Criténul, German al Constantinopoleĭ.

Din Epoca luĭ Damascen şi mai în urmă, sunt : Ión Damascen,

www.dacoromanica.ro

Cosma Maiumas (al Constanţieĭ), Stefan Sabaitul, Teodor şi Iosif— fraţiĭ Studiţı, Teofan Graptul, Casiana (Casia şi Icasia), Metodie şi Fotie—Patriarchĭ aı Const., Ignatie al Niceeĭ, Georgie al Nicomidieĭ, Arsenie al Corcireĭ, Mitrofan al Smirneı, Iosif Imnograful, Marcu al Idrunteĭ, Leon Inţeleptul şi Constantin Porfirogenitul—Imperator, Ión Evhaitul, şi Filoteiŭ al Const., Teodor Duca Lascare, şi Manoil Paleologul—Imperator, şi în fine Marcu al Efesuluĭ.

Acest catalogŭ înca nu este complectŭ, dară cuprinde pre ceı maĭ însemnaţı: Scriitorĭ de cântarĭ, Cântăreţı şi poeţı. Unu Catalogŭ maı Complectŭ se află la Fabriciŭ, Biblioteca grécă Tom. XI.

Dara de sigur că nicĭ acesta nu este deplin complectŭ; căcĭ numele şi scrierile multora, zacŭ înca prin Bibliotecele Apusuluĭ şi ale Monastirelor maı ales ale Munteluı Aton.

Urméză să tratăm acum despre acestia în special.

(Va urma)

G. Erbiceanu.

www.dacoromanica.ro

Publicăm aci urarea ce s'a făcut din partea S-teĭ nóstre Bisericĭ M. S. Regeluĭ şi ţĕreĭ întregĭ, în ḑiua de anul noŭ 1883, în biserica S-teĭ Mitropoliĭ, dupĕ terminarea serviciuluĭ divin.

Sire,

Tot poporul român de la o margine a ţĕreĭ până la alta, este astăzĭ în mişcare.

Ceĭ maĭ micĭ către ceĭ maĭ marĭ, precum şi ceĭ maĭ marĭ către ceĭ maĭ micĭ, — toţĭ se întrec în a'şĭ esprima dorinţele de bine şi sentimentele de iubire uniĭ către alţiĭ, cu ocasiunea anuluĭ noŭ 1883, în care am intrat.

Majestatea Voastră Inşi-Vĕ primiţĭ şi adresaţĭ astăzĭ asemenea felicitărĭ.

Dar Majestatea Voastră, avĕndu-Vĕ diviza: „*Nihil sine Deo*" nu aţĭ pregetat a Vĕ presenta maĭ întâiŭ în acest sânt locaşiŭ şi a Vĕ înclina capul înaintea Aceluia de la care vine tot darul desĕvârşit, care a pus hotare timpurilor şi care bine-cuvintează şi încununează întregul circ al anuluĭ cu bunătate — înaitea luĭ Dumneḑeŭ.

In faţa acestor împrejurărĭ, în faţa acesteĭ mişcărĭ şi entusiasm general, şi Sânta Biserică nu poate

www.dacoromanica.ro

fi indiferentă; și ca ast-fel, vine și ea a'șĭ esprima urările și dorințele sale bine-voitóre, atâtŭ pentru Majestatea Voastrĕ câtŭ și pentru întreaga țara — România.

Sânta Biserică urează maĭ ântâiŭ Majestațeĭ Voastre și Majestățeĭ Sale Regineĭ mulțĭ anĭ fericițĭ pe tronul regatuluĭ român, pentru care ea să și roagă în toate ḑilele; și spre întărirea Regatuluĭ, Sire, S-ta Biserică doresce și chiar consiliază pe tot fiul Românieĭ, ca diviza Majestățeĭ Voastre, *nihil sine Deo*, să fię și a tuturor membrilor ce compun statul Românieĭ, de la ceĭ micĭ până la ceĭ marĭ; căcĭ numaĭ sub unŭ asemenea scut și punct de sprijin maĭ înalt și maĭ puternic de cât orĭ și care altul, vom putea înainta din toate punctele de vedere. Alt-fel totul nu va fi de cât o pospăire, cu mult maĭ ușor trecătoare de cât cum s'a făcut — o cetate zidita pe nisip.

S-ta Biserică urează și doresce, ca comerțul, care este artera principală a unuĭ stat să prospereze însutit si înmiit în Regatul Românieĭ.

Sânta Biserică urează, doresce și chiar să roagă, ca Dumneḑeŭ în tot dea-una să'șĭ reverse îndurările sale asupra tuturor brazdelor pământuluĭ în genere, și în special din Regatul Românieĭ, — făcându-le să producă fructe însutite și înmiite; ea maĭ urează și doresce ca agricultoriĭ, cariĭ sunt țîțele ce nutresc și țin în bună stare tot organismul statuluĭ, să aibă îngrijire equitabilă—părintească.

S-ta Biserică urează și doresce încă, Sire, ca oștirea—garanția țĕreĭ, să fie pe deplin sănĕtoasă si demnă de bravul eĭ Căpitan,

www.dacoromanica.ro

S-ta Biserică urează şi doresce, ca sciinţa să fie rĕspândită în inimile cele fragete ale noueĭ generaţiunĭ Române pe nisce base solide—trase din principiile Mareluĭ Regenerator al omenireĭ, Domnul nostru Iisus Christos, care singure numaĭ, pot face un stat puternic în năuntru şi în afară.

S-ta Biserică maĭ doreşte incă, Sire, ca isvoarele propagandeĭ revoluţionare şi distrugătoare de orĭ-ce naţionalitate, începute a se raspândi şi în pacĭnicul nostru popor Român, sĕ sece cu totul,

Aceste sunt, Sire, urările, felicitările şi dorinţele, de bine pe care S-ta Biserică le adresază Majestăţilor Voastre şi ţĕreĭ întregĭ, cu ocasiunea anuluĭ noŭ în care am intrat.

Şi ca garanţie a realisăreĭ tutulor acestora, S-ta Biserică, încredinţând înalteĭ protecţiunĭ a luĭ Dumneḑeŭ atât pe Majestăţile Voastre cu augusta familie, cât şi pe întreaga ţară, încheie felicitarea sa cu cuvintele S-tuluĭ Apostol Pavel: „Darul d-luĭ nostru Iisus Christos şi dragostea luĭ Dumneḑeu Tatăl şi împărtaşirea Sântuluĭ Duch sĕ fie cu voĭ cu toţĭ". (II Cor. XIII, 13).

† Arhiereul Silvestru B. Piteşteanu.

www.dacoromanica.ro

CARTEA PASTORALĂ

a Înalt Prea Sânțitului Archiepiscop și Mitropolit al Moldoveĭ și Sucéveĭ

Dată în luna Noembrie 1882.

IOSIF

CU MILA LUI DUMNEḌEU, ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

MOLDOVEĬ ȘI SUCÉVEĬ

Tutulor bine-credincioșilor creștinĭ românĭ, fiĭ aĭ Noștri iubițĭ întru Domnul; prea Cuvioșilor Arhimandrițĭ și Egumenĭ; Cucernicilor Protoiereĭ, Preoțĭ și Diaconĭ și tuturor clericilor din tótă tagma bisericéscă, precum și celor de tótă starea luméscă din acéstă Eparhie a Sf. Mitropolieĭ Nóstre a Moldoveĭ, har fie voue și pace de la Dumneḍeŭ și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, iar de la Smerenia Nóstră rugăciune și bine-cuvêntare.

Fiilor și fraților

Mântuitorul învĕțând pre uceniciĭ sĕĭ, cum scrie Sf. Evangelist Mateiŭ (în cap. 7, v. 15—20) le ḍice:

„Paḍiți-vĕ de Proorociĭ ceĭ mincinoșı care vin la voĭ îmbracațı în pelea oieı iar înăuntru sunt lupĭ răpitorĭ; din ródele lor îĭ vețı cunósce pre eĭ. Aŭ dóră se póte culege din spinĭ strugurĭ, saŭ din ciuline smochine? Așa tot pomul bun, róde bune face; iar pomul putred róde rele face. Nu póte pomul bun sa facă póme rele, nicĭ pomul putred se facă róde bune. Decĭ tot pomul carele nu face róda bună se tae și în foc se arunca: pentru aceia din ródele lor 'ĭ vețĭ cunósce pre dênșiı.“

www.dacoromanica.ro

Fraţilor şi fiilor!

De şépte lunĭ trecute asistăm la un spectacol scandalos şi durerosŭ pentru toţĭ ómeniĭ de bine, pentru toţĭ buniĭ Românĭ şi buniĭ creştinĭ ortodoxĭ. Iaşuluĭ a fost reservat de spiritul celĭ rĕŭ, antihristian şi antinaţional românĕsc, acéstă scârbósă privelisce efectuată de desfrânarea morala a unor individĭ nemernicĭ; adăpostiţĭ aicĭ sub principiul sacru al libertaţeĭ preseĭ. Biserica nóstră creştină ortodoxă în instituţiunele eĭ canonice este atacata, batjocorită; persóne din cler cu grade ierarhice înalte şi funcţiunĭ clericale, sub felurite calomniĭ sunt batjocorite; Episcopiĭ, Mitropoliţiĭ asemenea, până chiar şi ameninţaţĭ cu glonţul, prin publicitate, fără nicĭ o sfială saŭ temere nicĭ de Dumneḑeŭ, nicĭ de legile ţĕreĭ, nicĭ de opiniunea publică care condamnă asemenea demersurĭ.

O fóie de publicitate care a apărut pe neasceptate aicĭ în Iaşĭ, la începutul luneĭ Aprilie anul curent 1882, sub vĕlul anonimităţeĭ şi sub titlul „Desceptarea“ intitulată încă şi ḑiar *eclesiastico-literar,* fără scirea însă saŭ învoirea a nicĭ uneĭ autorităţĭ eclesiastice din ţéră, presintă publiculuĭ, atât român, cât şi celuĭ strĕin din ţéră, acest nenorocit, scârbos şi mult vătĕmător spectacol.

Necunoscênd decĭ la început originea aceşteĭ foĭ periodică, bi-mensuală, după citirea a douĕ-treĭ numere am rĕmas pe gândurĭ, nesciind ce să cugetăm spre lămurire, şi Ne am ḑis : óre, religiunea nóstră creşcină ortodoxă de Răsărit este pusă astă-ḑĭ în discuţie, fără ca noĭ să avem nicĭ o cunoscinţă despre acésta?! óre, se simte necesitate de a se modifica şi religiunea cu instituţiile ei canonice seculare precum se modifică cele-l-alte legĭ civile?! óre, religiunea

www.dacoromanica.ro

părinţilor şi strămoşilor noştri, cu care eĭ aŭ trăit, aŭ înfruntat furia valurilor veacurilor trecute şi ne-aŭ păstrat'o nouĕ neatinsă şi nevătamată împreună cu biserica şi ţéra, nu maĭ este acum necesară pentru binele societăţeĭ nóstre, saŭ se găsesce a nu fi de moda timpilor presinţĭ, şi necesitatea existenţeĭ neamuluĭ nostru românesc cere neapărat modificarea, reformarea eĭ?! Şi apoĭ, cine sunt aceĭ carĭ cer asemenea reforme şi de unde vin eĭ? Mărturisim încă o dată că nu am putut la început să Ne dăm un compt lămurit asupra acestor cugetărĭ şi Ne am ḑis : cestiunea acésta nu este un lucru simplu, aicĭ nu este lucru curat; dar tot ce am constatat de la început, precum şi maĭ în urmă, am cunoscut şi am prevĕḑut cursa ce se întinde celor slabĭ, maĭ ales din cler, şi pericolul ce ameninţă societatea nóstră creştină română.

Ast-fel, în ḑilele sântelor sĕrbătorĭ ale Invierei Domnuluĭ, cu ocasiunea recepţiuneĭ în córpore a cleruluĭ mirean de aicĭ din Iaşĭ, am profitat de acéstă întrunire pentru a predica tuturor : pacea şi iubirea, ferirea de ispita resvrătitorilor încelătorĭ, respectul datorit instituţiunelor bisericeĭ, precum şi supunerea tutulor la legile ţĕreĭ. Acesta a fost rĕspunsul Nostru la tradiţionala urare de *Hristos a înviat* ce clerul mirén pronunţa înaintea Nóstră ca Mitropolit al Moldoveĭ, atrăgêndu-le tot o dată tutulor luare aminte asupra celor scrise în numita fóĭe, din care aparuse abia No. 1, pe care am calificat'o de *pamflet*, după cum am vĕḑut că în adevĕr şi este.

Insă, care nu Ne a fost mirarea şi mâhnirea sufletéscă, când, în No. 2 următor, am vĕḑut că cuvintele Nóstre evangelice-pastorale şi canonice, inspirate de cea maĭ sinceră cugetare de bună povăţuire şi de pace, aŭ fost restălmăcite, întórse cu totul pe dos, parodiate în mod ridicol de redac-

www.dacoromanica.ro

toriĭ oculțı aĭ sus ḑiseĭ foĭ, cu scop vĕdit de a micşora puterea lor morală şi a turbura consciințele tuturor, pentru a'ĭ pune pe calea rătăcireĭ.

Vĕḑênd asemenea manieră de scris, cu asemenea stil trivial şi batjocoritor, Ne-am întemeiat a crede că în adevĕr avem a face cu un pamflet, căruia nu trebue să i se dea nicĭ o importanță şi prin urmare nu merită nicĭ o atențiune. Ast-fel am rĕmas în adástare şi am preferit ca lumina sa risipéscă întunericul, şi bunul simț al adevĕruluĭ sĕ deştepte pe ceĭ rĕtăciţĭ, şi am tot sperat că ceĭ rĕĭ se vor pocai şi fiind mântuiţı prin lumina adevĕruluĭ, vor reintra cu credința în turma şi în staulul bine-credincioşilor; însă zadarnică Ne a fost aşteptarea, căcĭ eĭ 'şĭ aŭ urmat calea rĕtacireĭ tot cu maĭ multă înverşunare şi furie de o necreḑuta îndrăsnélă.

Solicitudinea Nóstră pentru biserică, pe calea păciĭ şi a bunelor povĕțuirĭ spirituale-pastorale şi canonice către cler, aŭ fost interpretată de redactoriĭ oculţı aĭ fóeĭ pamflet, ca o slabiciune, şi furia lor crescând din ce în ce maĭ mult, eĭ, aŭ creḑut că atitudinea Nóstră pacĭnică, pasivă şi rabdătóre este o îngăduință, o concesiune ce li se face; şi ast-fel luând avêntul spre cele rele, instituțiunile canonice ale bisericeĭ nóstre ortodoxe, Episcopatul şi Monahismul aŭ fost atacate cu înverşunare şi tratate de crimă şi anticanonice; ba încă acum în urmă, după multe aberațiunĭ şi reforme anticanonice ce propagă în fóia lor, aŭ ajuns până a cere şi a doua însurătóre a preoților după hirotonie!....ast-fel aceştĭ nouĭ reformatorĭ de biserică în mod batjocoritor şi pretinşĭ apărătorĭ aĭ cleruluĭ mirean în contra unor pretinse abusurĭ şi mituirĭ, atacă în fine d'a dreptul biserica, în instituțiunile eĭ canonice, pe care în fapt o şi repudiază, cum maĭ jos vom arăta, insultând şi atacând din întuneric tot o dată pe dem-

www.dacoromanica.ro

nitariĭ şi prelaţiĭ eĭ cu felurite calomniĭ; atuncĭ Ne am ḑis: **Iată în adevĕr lupul îmbrăcat în pelea oeĭ, care a intrat în staulul bisericeĭ ortodoxe pentru a sfaşia turma bine-credincioşilor în credinţa şi morala eĭ religiósă începênd de la instituţiile canonice ale bisericeĭ şi ajungênd la păstoriĭ ceĭ sufleteştĭ aĭ turmeĭ luĭ Hristos, pe care, ameninţânduĭ cu glonţul, îĭ numesc despoţĭ, tiranĭ şi jefuitorĭ aĭ cleruluĭ mirém.**

Am cugetat mult asupra unor asemenea îndrăsneţe calificative cu care se servesc pentru a înşela pe ceĭ, slabĭ, şi din tóte scrierile lor până acum am constatat că, nu cutare saŭ cutare prelat, Episcop saŭ Mitropolit, este despotul de care se lovesc aceştĭ batjocoritorĭ, turburatorĭ şi resturnătorĭ, ci **autoritatea sântelor canóne** cu care s'a condus şi a stat biserica din secoliĭ primitivĭ aĭ crescinismuluĭ ortodox şi până astăḑĭ; acéstă *autoritate canonică*, este despotul şi tiranul ce le stă lor în calea resturnarilor şi a distrugereĭ bisericeĭ, a institùţiunelor eĭ şi credinţeĭ poporuluĭ : credinţeĭ în Dumneḑeŭ, în nemurirea sufletuluĭ, în resplătirea virtuţeĭ a faptelor bune şi pedépsa păcatelor, care va să fie când dreptul judecător va veni sĕ resplătéscă fie caruia după faptele sale, precum ne învaţă sânta muma nóstră biserica ortodocxă de rĕsărit, şi cu care credinţă aŭ trăit părinţiĭ şi strămoşiĭ noştriĭ, conservându-ne până astă-ḑĭ Biserica şi Ţéra.

Pentru ca să înlăture din calea lor rătăcită, resturnătóre pe *acéstă seculară, nestrămutată şi sântă autoritate canonică,* eĭ, redactoriĭ oculţĭ, întrecând limitele libertaţiĭ preseĭ aŭ mers până a publica spre deriderea legilor, chiar şi apologia asasinatuluĭ prin glonţ, predicând asasinatul asupra prelaţilor—căcĭ în mâna acestora este depusa autoritatea

www.dacoromanica.ro

canonică seculară a bisericeĭ. Ast-fel în No. 6 al fóie lor, de la 15 a trecuteĭ lunĭ Iunie a. c. 1882, publicând un discurs funebru fabricat adhoc, dar, cum le place lor a ḑice, pregatit pentru a fi rostit la înmormântarea unuĭ Arhiereŭ care murise în 1875, declarat de eĭ acum despot şi jefuitor al cleruluĭ mirén, şi amenințându-ne cu glonțul Ne reamintesc încercarea de omor cu glonțul, săvârşită de un nenorocit Arhimandrit Climent, aicĭ în Iaşĭ, asupra persóneĭ fostuluĭ Mitropolit al Moldoveĭ, Inalt prea Sânțitul D. D. Calinic Miclescu, actualul Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ şi Primat al Românieĭ, precum şi mórtea tragică prin glonț, în 1875, a menționatuluĭ Arhiereŭ Ieronim Sevastis, Vicarul Mitropolieĭ Ungro-Vlahieĭ din Bucurescĭ.

Am rĕmas uĭmit vĕḑênd atâta cutezanță şi Neam întrebat : óre, care să fie faptele Nóstre ca Mitropolit al Moldoveĭ, pentru care să merităm o asemenea amenințare, pe când Noĭ scim că în acéstă parte a Românieĭ avem fericirea a Ne bucura de multă simpatie din partea ómenilor de bine?! Căcĭ sensul vorbelor amenințătóre de şi general, amenințarea însă privea asupra Nóstră. Ne am maĭ propus încă a doua óră şi următórea întrebare : óre, cine sunt aceştĭ ómenĭ? de unde vin eĭ cu aceste amenințărĭ, şi unde voesc să ajungă pe acéstă cale?! Dar pe lângă acestea iaraşĭ Ne am ḑis : óre, justiția țĕreĭ va remânea indiferentă la acéstă cutezanța neînțelésă?? Nu! de sigur că nu.

Şi daca ar fi să nu Ne preocupăm de cât numaĭ de aceştĭ nemernicĭ indiviḑĭ, mercenarĭ plătițĭ de cine-va, am avea puține de ḑis pentru ca să'ĭ cunóscă orĭ şi cine în adevĕrata lor valóre, căcĭ acum dupĕ şépte lunĭ îĭ scim cine sunt, aŭ lepădat masca, 'şĭ-aŭ pus numele în fruntea fóeĭ pamflet. Şi cine dar sunt aceştia?! Afle tot publicul român creştin bine credincios, că aceştia sunt nisce renegațĭ-sperjurĭ, că-

www.dacoromanica.ro

lugărĭ carĭ 'şĭ-aŭ lepădat călugăria, Diaconĭ carĭ 'şĭ-aŭ lepădat hirotonia întâiul grad sânţit în ierarhia bisericéscă, şi cu titlul de seminarişti din Bucurescĭ s'aŭ introdus în clerul din Iaşĭ ca cântăreţĭ pe la bisericĭ, după ce în Bucurescĭ nu le a maĭ foŝt cu putinţă să stea din caŭsa imoralitaţilor lor. Aceştia sunt carĭ, cel puţin până acum, aŭ eşit la arătare. — Iată în puţine cuvinte ómneniĭ care în Iaşĭ, după ce 'şĭ-aŭ schimbat şi numele pentru a nu fi conoscuţĭ, s'aŭ pus sĕ turbure societatea creştină ca sĕ reformeze biserica dupĕ mintea lor cea stricată; şi pentru ca să'şĭ póta face părtaşĭ la ideile lor retăcite, se prefac că scriŭ în interesul bisericeĭ şi se daŭ de apărătorĭ aĭ cleruluĭ mirén, predicânduĭ, că este asuprit, nedreptăţit de capiĭ seĭ spirituali, Mitropoliţĭ şi Episcopiĭ, şi că monahismul i-aŭ usurpat drepturile la Episcopat, pe când este cunoscut de tótă lumea cultă că în biserica creştină ortodoxă drepturile fie carora din cler după ierarhia bisericéscă sunt regulate prin sântele canóne ale sinódelor ecumenice care nu se pot modifica nicĭ o dată în biserica universală ortodoxă de cât numaĭ iarăşĭ prin concursul, înţelegerea şi adunarea într'un Sinod Ecunemic a tuturor naţionalităţilor creştine ortodoxe cu clerul bisericilor lor : afară de acéstă cale nu este de cât schismă saŭ erezie. A se predica dar fără de nicĭ o sfială în contra unor asemenea instituţiunĭ seculare bisericescĭ pentru resturnarea lor, Noĭ am dori să Ni se spue de către orĭ şi ce om luminat şi cu mintea sĕnătósă, daca acésta nu va sa ḑică revoluţiune în biserică, maĭ ales când nicĭ o necesitate nu se simte de asemenea procedimente pentru îndreptărĭ de niscar-va abuzurĭ, când ţéra are corpurĭ Legiuitóre constituite, de cât numaĭ de nisce netrebnicĭ indiviḑĭ demoralisaţi care ar voi ca tótă societatea sĕ deviă ca eĭ. Acésta este libertatea pe care o doresc şi o propagă, eĭ, lepădaturile

www.dacoromanica.ro

societaţeĭ; dar se lovesc de autoritatea cea mare şi neştramutată a Sf. Canóne bisericeştı, pe care, eĭ, în turbarea lor, o numesc *despotism, tiranie* şi *drepturĭ usurpate* a le uneĭ parţĭ din clerŭ, silindu-se ca cu aceste cuvinte-reclamé sĕ introducă desbinarea, ura şi vrajba în clerul bisericeĭ nóstre ortodoxe române. Iată încı o dată ómenii care aŭ pretenţiunea a da lecţiunĭ de morală publiculuĭ creştin şi a predica reforme în biserica română, ómenĭ al cărora loc cu tot dreptul se cuvine a fi orĭ unde în altă parte, precum în institute de pocainţă şi de sănătate unde trebue să 'şĭ vie în fire, în simţirĭ, ca să nu maĭ turbure lumea pacĭnică, liniscită şi bine-credinciósă, cu propagarea moraleĭ lor desfrânate şi cu pretenţiunĭ de reforme în biserică; căcĭ eĭ în véra acésta s'aŭ preumblat prin maĭ multe judeţe din coprinsul acesteĭ Eparhiĭ, parcurênd sate şi oraşe ba chiar şi Monastirĭ cu fóia lor pamflet, predicându-şĭ ideile rĕtăcite şi îndemnând cu cuvêntul pe preoţĭ, maĭ ales, la rebeliune în contra autorităţilor bisericeşcĭ, dupĕ cum o fac cu acéstă fóie şi prin publicitate, atacând neîncetat şi monahismul cu monastirile şi aşezemintele lor.

Dar când Noĭ espunem aceste urmărĭ şi fapte nu Ne preocupam, cum am ḑis maĭ sus, de individiĭ nemernicĭ cari, fară consciinţa, nu sunt capabilı sa'şĭ dea séma de rĕul ce lucréză a'l face societăţeĭ nóstre române creştine, ci tocmaĭ de **acest mare rĕŭ,** pe care 'l prevedem de la început, Ne îngrijim cu durere; căcĭ la spatele acestor servitorĭ aĭ spirituluĭ satanicesc, Noĭ înţelegem şi simţim o mână ascunsă în întuneric, vrăjmaşă bisericeĭ şi şi naţionalităţiĭ nóstre române, care 'ĭ conduce pe dênşiĭ pentru a turbura biserica şi consciinţele bine credincioşilor românĭ spre a provoca anarhia, şi pentru ca, când

www.dacoromanica.ro

le ar veni bine, sĕ pótа să faca în biserică şi resturnarile dorite de dênşiĭ în paguba şi derapănarea neamuluı românesc. Căcĭ biserica cu monastirele eı le sta în calea lor destructóre; pentru că biserica nóstra română este centru de unitate naţională, biserica nóstră româna este paladiul naţionalitaţiĭ nóstre, este acea cetate tare care ne a conservat nouĕ limba, naţionalitatea şi istoria; este nava, care precum arca luĭ Noe în deluviul universal, aşa biserica a salva esistenţa némuluĭ românesc în contra furieĭ valurilor noianuluĭ de ginţĭ năvălitóre şi cotropitóre din veacurile trecute. Şi în adevĕr, óre nu monastirile cu monahiĭ lor, împreună cu cultura intelectuală şi religiósă aŭ conservat şi bunurile materiale, imobile, depuse in păstrare de strămoşiĭ noştri în curs de maĭ multe vécurĭ? Óre nu monahiĭ conservând acele bunurĭ materiale teritoriale le aŭ maĭ şi adăogat; iar pe tarâmul moral şi sciinţific, óre nu tot monahiĭ, pênă nu de mult în ḑilele nóstre, eraŭ aprópe singurĭ care se ocupaŭ cu traducerea, scrierea şi tiparirea carţilor în limba românésca? Gherontie şi Grigorie din M-tirea Neamţu, acest din urmă maĭ târḑiŭ ales Mitropolit al Ungro-Ylahieĭ; nemuritorul Veniamin Mitropolitul Moldoveĭ şi mulţĭ alţĭ monahĭ în timpul luĭ numaĭ în M-tirea Neamnţu; Dar Dositeiŭ Mitropolitul Moldoveĭ; dar Amfilofie Episcopul Hotinuluĭ; dar Damaschin şi Antim şi Filaret Episcopiĭ Rômniculuĭ, aceştĭ doĭ din urmă şi Mitropoliţĭ aĭ Ungro-Vlahieĭ; dar Chesarie asemenea al Rômniculu şi Iosif I-iul Episcop al Argeşuluĭ; precum şi Chesarie al Buḑĕuluĭ! dar câţĭ alţĭ asemenea şi maı naite şi în urmă, dintre care ceı maĭ mulţĭ pentru modestie nicĭ nu 'şĭ însemnaŭ numele în fruntea cărţilor lor. Şi astfel fiind, óre nu M-tirea eraŭ citadelele naţionale a le religiuneĭ, unde, pe lângă cultura intelectuală şi religiósă se a-

www.dacoromanica.ro

dăpostéŭ săracii şi nevoiaşiĭ şi în timp de nevoĭ în ţéră chiar şi ceĭ cu avere, care toţĭ adunaţĭ la un loc se priveaŭ cu iubire şi încredere uniĭ într'alţiĭ ca fiĭ aĭ aceliaşĭ bisericĭ şi aĭ aceliaşĭ Patrie?

Acum însă, în locul barbarilor cotropitorĭ din veacurile de mijloc, în locul ereticilor din veacurile cele d'ântêiŭ ale crescinismuluĭ, în biserica luĭ Hristos, se încércă a ridica capul un alt soiŭ de cotropitorĭ şi de ereticĭ, carĭ cu atât sunt maĭ pericoloşĭ şi maĭ vătĕmătorĭ, cu cât că eĭ vin deghisaţĭ ca lupul îmbrăcat în pelea oieĭ, aşa şi eĭ vin îmbrăcaţĭ în haina cristianismuluĭ, şi cu cristianismul şi biserica în gură, promiţênd, celor ce vor să'ĭ asculte, multe bunatăţĭ materiale; acest noŭ vrajmaş care se încércă asta-ḑĭ a turbura biserica română, este atheismul, adică necredinţa în Dumneḑeŭ, este Nihilismul năvalitor, care, precum în alte ţĕrĭ, se încércă şi la noĭ să distrugă acéstă cetate tare a românismuluĭ, biséricа cu monastirile şi monahismul eĭ,prin propagarea de felurite ideĭ rătăcite, rĕutăcióse şi resturnătóre, sub numirea de reforme în biserică, tinḑênd prin acésta a încela pre ceĭ maĭ slabĭ prin învrăjbire şi ură pentru ca ast-fel cu victime nevinovate să'şĭ măréscă ceata antihristă şi antinaţionala.

Dar despre acest fel de prooroci mincinoşĭ ne a prevestit încă dintru început, însuşĭ Mântuitorul prin cuvintele sale din Sf. Evangelie, prin care ne învaţă ca să ne păḑim de eĭ, precum glăsuesce Evangelistul Matheĭ. Cap. 7. vers 15—20, pe care l'am citat la începutul acesteia.

Aceştia sunt aceĭ profeţĭ mincinoşĭ despre care vorbesce Mântuitorul nostru Iisus Hristos tot în Evangelia de la Mateĭ, Cap. 24, unde ḑice:

„Căutaţĭ să nu vĕ amăgésca pe voi cine-va, ca mulţĭ vor veni întru numele meŭ ḑicênd: eu sunt Hristos; şi pe mulţĭ vor încela. Şi atuncea se vor sminti mulţĭ, şi se vor vinde unul pe altul, şi vor urâ unul pe altul. Şi iaraşĭ: mulţĭ prooroci mincinoşĭ se vor scula şi vor incela

www.dacoromanica.ro

pre mulţĭ, şi pentru înmulţirea fără de legeı va rĕci dragostea a multora; iar cel ce va rĕbda pâna în sfârşit acela se va mântui. Şi iarăşĭ: atuncea de va ḑice vouĕ cine-va: iata, aicea Hristos, saŭ acolo, se nu credeţı; că se vor scula Hristoşĭ mincinoşĭ şi prooroci mincinoşı şi vor da semne marĭ şi minunı cât să amăgéscă de va fi cu putinţă şi pe ceĭ aleşı: iată maĭ nainte am spus vouĕ. Decı, de vor ḑice voue: iata în pustie este, să nu eşiţĭ; iata în camărı, sa nu credeţı". Iar Apostolul Petru, în adoua Epistola a sa, Cap. 2, scriind tot pentru asemenea falşĭ învĕţăturĭ, ḑice: „Insă au fost şi proorocĭ mincinoşĭ întru popor, precum şi între voĭ vor fi învețătorĭ mincinoşĭ, care bagă eresurĭ de perḑare şi se vor lepăda de stapânul cel ce i-a rescumpĕrat pre dênşiĭ, aducênduşĭ lor grabnică perḑare. Şi mulţĭ vor merge în urma înverşunărilor lor prin care se va huli calea adevĕruluı, şi pentru lăcomie, cu cuvinte amăgitóre vĕ vor precupi pre voĭ; a cărora judecată încă de demult nu zăbovesce şi perḑarea lor nu dormitéḑă; aceştia sunt isvóre fără apă, norı care se pórta de viforı, cărora negura întunericuluı în veac se păḑesce. Pentru că cele semeţe ale deşertăciuneĭ spuind, amagesc cu pofte trupescĭ şi cu înverşunărĭ pe ceĭ ce cu adeverat aŭ scăpat de la ceĭ ce vieţuiesc întru înşelaciune, slobozenie (libertate) lor făgăduinduli-se, singurĭ eĭ fiind robĭ aı stricăciuneĭ: pentru că orĭ de ce s'a biruit cine-va, despre aceia s'a şi robit". Iar în Epistola I-iŭ Cap. 2, tot Sf. Apostol Petru, iată ce maĭ ḑice despre datoriele omuluĭ creştin, bun cetăţén, şi despre adevĕrata libertate: „Decĭ, fraţilor, supuneţi-vĕ la tótă omenéscă zidire pentru Domnul, orĭ Imparatuluĭ, ca celuı ce este maı pre sus de toţı, orĭ Domnilor, ca celor ce sunt de el trimişĭ spre isbânda făcătorilor de rĕŭ şi lauda făcatorilor de bine. Căcĭ aşa este voia luĭ D-ḑeŭ, ca bine făcênd să înfrênaţı necunoscinţa ómenilor celor fără de minte, ca-ceı slobozĭ (liberı) şi nu ca cum aţĭ avea slobozenia (libertatea) acoperemênt reutăţi, ci ca robiĭ luı D-zeŭ. Pre toţĭ cinstiţı, frăţia iubiţı, de D-zeŭ vĕ temeţĭ, pre împĕratul cinstiţĭ". Iar Sf. Apostol Ión Teologul şi Evangelistul, în Epistola sa cea I-iŭ Cap. II şi al IV, iată ce ḑice despre antihrist şi despre proorociĭ mincinoşĭ: „Fiilor! precum aţı auḑit că antihrist vine şi acum antihriştı mulţĭ s'aŭ făcut; dintru acésta cunóscem că ceasul de apoĭ este, că dintru noĭ aŭ eşit; ci, nu era

www.dacoromanica.ro

dintru noĭ, că de ar fi fost dintru noĭ, ar fi rĕmas cu noĭ, ci ca să se arate că nu sunt toţı dintru noĭ. Nu am scris vouĕ ca cum nu aţĭ sci adeverul, ci ca cum l'aţĭ sci pre elŭ, şi cum că tótă minciuna din adever nu este. Cine este mincinosul? fără numaĭ cel ce tăgăduesce că Iisus nu este Hristos : àcesta este antihrist, care tăgăduesee pre tatal şi pre Fiul." Şi iarăşĭ în Cap. IV-lea dice : „Iubiţilor! să nu credeţı pe tot duhul, ci să ispitiţı duhurile, de sunt de la D-ḑeŭ, că mulţĭ prooroci mincinoşı au eşit în lume. Intru acésta sa cunósceţı duhul luı D-ḑeu şi duhul îuşelaciuneĭ. Tot duhul carele marturisesce pre Iisus Hristos ca a venit în trup, de la D-ḑeŭ este; şi tot duhul care nu marturisesce pre Iisus Hristos că a venit în trup de la D-ḑeu nu este, şi acela este al luĭ antihrist, de care-le aţı auḑit că va veni, şi acum încă în lume este. — Căcĭ orĭ-carele mărturisesce că Iisus este fiul luı D-ḑeu, D-ḑeŭ întru acela petrece, şi acela întru D-ḑeŭ. Şi noĭ am cunoscut şi am creḑut dragostea care are D-ḑeŭ întru noı : D-ḑeŭ, dragoste este; şi cel ce petrece întru dragoste, întru D-ḑeŭ petrece şi D-ḑeŭ întru dênsul. Intru acésta s'a arătat dragostea luĭ D-ḑeŭ întru noı, că pre fiul seu unul născut, 'l-a trimis D-ḑeu în lume, ca să viem prin trênsul". Şi iarăşĭ : „Cel ce cunósce pe D-ḑeŭ, asculta pre noĭ; iar carele nu este din D-ḑeŭ, nu ne asculta pe noı : dintru acésta cunóscem duhul adeveruluĭ şi duhul încelaciuneı."

Avênd dar noĭ atâtea marturiĭ din Sf. Scriptură de la Dumneḑeescii Apostolĭ, carĭ ne probéza învederat natura spirituluĭ satanicesc ce turbura lumea, în Biserica luĭ D-ḑeŭ, prin uneltele luĭ necurate. dominate de el; semănând ura şi vrajba între fraţĭ pentru a ajunge la rĕsturnărĭ. Ne încredinţam tot maĭ mult, că nu duhul luĭ Dumneḑeŭ, pentru binele Bisericeĭ şi al societaţeĭ creştine mişca pre aceştĭ turburatorĭ şi 'ĭ conduce în tóte apucaturile şi faptele lor, ci spiritul rĕutaţeĭ care a dominat pre Iuda, când a vêndut pre Dascalul sĕu, de la care auḑise atâtea înalte, sfinte şi Dumneḑeescĭ învĕţaturĭ, şi veḑuse atâtea marĭ şi prea slăvite minunĭ; căcĭ nu prin ură şi vrajbă şi prin rĕsturnările instituţiunilor canonice se îndreptéza în Biserică chiar şi abusurı de s'ar găsi, facêndu-se de catre unii servitorı aĭ Bisericeĭ. Dar este cu-

www.dacoromanica.ro

noscut că, rĕutatea, perversitatea şi desfrânările întunecă mintea şi degradéza pe om pênĕ în rêndul jigăniilor şi fiarelor sĕlbatice. Iată cum descrie Sf. Apostol Pavel, pe asemenea ómenĭ stricaţĭ şi degeneraţı, în Epistola a II-a cea catre Timoteiŭ, Cap. 3 : „Şi acésta sa scii, fiule Timoteiu, ca în ḑilele cele de apoiu vor veni vremı cumplite. Ca vor fi ómenĭ iubitorı de sine, iubitorı de argint, mareţı, trufaşı, hulitorı, de parinţı neascultatorı, nemulţumitorı, necuraţı. Fara dragoste, neprimitorĭ de pace, clevetitorı, neînfrânaţı, nedomesnicı, neiubitorĭ de bine. Vênḑetorı (tradătorı), obrasnicı, îngânfaţı, iubitorı de desfătarı maı mult de cât iubitorĭ de Dumneḑeu; avênd chipul buneı credinţe a creştinataţeı, iar puterea eı, tagaduind : decĭ, de aceştia te feresce, că dintru aceştia sunt ceı ce se vîră prin case şi robesc pre mueruscele cele îngreuiate de păcate, cele ce se pórtă cu multe felurı de pofte; aceştia sunt carı pururea se învaţă, şi nicı o data la cunoscinţa adeveruluı a veni nu pot; în ce chip şi Ianis şi Iambris s'au împotrivit luı Moisi, aşa şi aceştia stau în protiva adeveruluĭ, ómenĭ stricaţı fiind la minte, nelămuriţĭ în credinţă; ci nu vor spori maĭ mult, că nebunia lor arătata va fi tuturor, precum şi a acelora s'a făcut. Iar tu aı urmat învĕţătureı mele, voieĭ credinţeı, îndelung-răbdăreı, dragosteı, îngăduinţeı......

Iar ómeniı ceı viclenĭ şi fermecatorı vor procopsi spre maı reu, carĭ încéla şi singurĭ se încélă. Iar tu petrecı întru cele ce te-aı învetat şi te-aı încredinţat, scriind de la cine te-aı învcţat. Cacı tóta scriptura este de D-ḑeu însuflata şi de folos spre învеţatura, spre mustrare, spre îndreptare, spre înţelepţirea cea spre dreptate, ca sa fie deplin omul luı D-ḑeu spre tot lucru bun desevêrşit. Marturisesc eŭ drept aceia înaintea luı D-ḑeu şi Domnuluı nostru Iisus Hristos, carele va sa judice vii şi morţiı întru aratarea Sa şi întru împaraţia Sa : propoveduesce cuvêntul, stăı asupra cu vreme şi fără vreme : mustra, cértă, îndémnă cu tóta îndelunga rabdare şi cu învеţatura, că va fi vreme când învĕţătura cea sanatósă nu o vor primi, ci după poftele sale 'şı vor alege loruşĭ învĕţătorı carĭ să le magulésca auḑul, vorbindu-le dupe placul lor; şi de la adever auḑul 'şĭ vor întórce, iar la basme se vor pleca. Iar tu priveghéza întru tóte neîncetat, patimesce reu, fa lucrul evangelistuluı, slujba ta fă-o deplin. O, Timotee, lucrul cel încredinţat ţie păzesce'l, departându-te de glasurile deşerte, cele spur-

www.dacoromanica.ro

cate şi de vorbele cele protivnice ale sciinţeĭ celeĭ ce minte numele cu care uniĭ laudându-se, întru credinţă aŭ rĕtăcit." Asemenea şi catre Tesaloniceni, în Epistola III-a, cap. 2, Sf. Apostol Pavel, îndemnându'ĭ ca să păzéscă tóte câte 'ĭ-a învĕţat, le dice : „Drept aceia, fraţilor, staţi (în credinţă) şi ţineţĭ predaniile (tradiţiunile) cari v'aţi învĕţat, ori prin cuvênt, orĭ prin Epistola nóstră".

(Va Urma)

www.dacoromanica.ro